

SIP - åben

Dokumentation af indsats og resultater

**Det Sociale Indikatorprojekt
vedr.**

åbne døgninstitutioner

2004-2006

SIP åben

Dokumentation af indsats og resultater
Det Sociale Indikatorprojekt
vedr. åbne døgninstitutioner
2004 – 2006

Udgivet af

Kvalitetsafdelingen
Århus Amt

Ansvarlig redaktør

Afdelingschef Peter Rhode

Redaktion

Konsulent Simon Østergaard Møller
Journalist Steen Kabel, Socialinform, Århus

ISBN 87-991611-6-8

For yderligere oplysninger kontakt:

Center for Kvalitetsudvikling, Region Midtjylland
Olof Palmes Allè 15, 8200 Århus N
Tlf. 8728 4911, Stina.Andersen@stab, www.rm.dk

Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service
Skibhusvej 52B, 5000 Odense C
Tlf. 7242 3700, spesoc@spesoc.dk, www.spesoc.dk

December
2006

Forord

I 2004 traf amterne beslutning om et fælles initiativ med henblik på at udvikle og gennemføre et dokumentationsprojekt på ungeområdet i Danmark – Det Sociale Indikatorprojekt vedr. åbne døgninstitutioner. Baggrunden var for beslutningen var en politisk og administrativ efterspørgsel efter forskningsbaseret viden og dokumentation på anbringelsesområdet. Bag beslutningen stod amternes socialdirektører, Amdsrådsforeningen, Socialministeriet og Socialpædagogernes Landsforbund.

Projektet er et dokumentations- og evalueringsprojekt, som fokuserer på indsatsen for unge anbragt på en amtslig døgninstitution eller et socialpædagogisk opholdssted. Det har bestået i at udvikle et dataindsamlingsinstrument og en praktisk metode til at måle kvalitet og virkninger af indsatsen.

Der foreligger endnu ikke færdige forskningsresultater, men de vil blive offentliggjort, når de er produceret.

Denne rapport beskriver projektets evalueringsteoretiske grundlag, udviklingsarbejdet og de foreløbige resultater. Desuden indeholder den en række interview med nogle af de centrale aktører, der har siddet i den organisatoriske del af projektet og nogle af de praktikere, som har været med til at afprøve det i praksis. De videregiver deres erfaringer med at være en del af projektet.

Rapporten er en statusbeskrivelse af det arbejde, som er gennemført i Det Sociale Indikatorprojekt for de åbne døgninstitutioner. I forbindelse med strukturreformen overføres projektet til videre udvikling og implementering i Styrelsen for Specialrådgivning & Social Service i Socialministeriet fra januar 2007. Danske Regioner har besluttet at videreføre metodeudviklingen vedrørende indsats- og resultatdokumentation på det sociale område. I fællesskab har regionerne i Danmark således taget initiativ til at gennemføre tre ny sociale indikatorprojekter i 2007.

*Afdelingschef Peter Rhode
Kvalitetsafdelingen
Århus Amt*

Indhold

1. Baggrund	Side 5
Formål	
Evalueringsteoretisk fundament	
Undersøgellesdesign	
2. Organisatoriske erfaringer	Side 14
Styregruppe	
Arbejdsgruppe	
Samarbejde med Aalborg Universitet	
Store perspektiver	
<i>Interview med socialdirektør Lars Mathiesen, Region Nord</i>	
Forankret i praksis	
<i>Interview med afdelingsleder Vagn Michelsen, Socialpædagogernes Landsforbund</i>	
3. De forskningsmæssige erfaringer	Side 23
Arbejdsrapporter	
Programteoretiske antagelser	
Nyt redskab til måling af kvalitet	
<i>Interview med lektor Lars Skov Henriksen og adjunkt Maria Appel Nissen, Aalborg Universitet</i>	
4. Praksiserfaringer	Side 29
Resultater af pilottest foråret 2005	
Resultater af pilottest efteråret 2005	
Seminarrække	
SIP som kommunikationsværktøj	
Brugen af IT	
Udgangspunkt i virkeligheden	
<i>Interview med afdelingsleder Mette Malmberg, Døgncentret Skinnely</i>	
Sætter ord på egne oplevelser	
<i>Interview med pædagog Poul Løgstrup, Lindehuset, Døgninstitutionen Oustruplund</i>	
5. Samarbejde med Oslo Kommune	Side 41
Samarbejdsaftale	
Gode erfaringer	
<i>Interview med specialkonsulent Anne Natrud, Barne- og familieetaten, Oslo Kommune</i>	
6. Nye projekter i SIP	Side 44
SIP-sikret	
SIP-psykiatri	
SIP-senhjerneskode	
7. Litteratur	Side 50

1. Baggrund

Da amterne traf beslutning om at iværksætte Det Sociale Indikatorprojekt vedr. åbne døgninstitutioner¹ var det på baggrund af et ønske om at generere mere viden om indholdet og kvaliteten af den sociale og socialpædagogiske indsats på amternes døgninstitutioner, herunder resultaterne og effekterne af denne indsats. Til trods for at en anbringelse er et alvorligt indgreb i et menneskes liv, havde den evalueringsmæssige indsats på dette område indtil da været relativt begrænset. Der har ikke været tradition for at stille spørgsmålstejn ved, hvordan anbringelser virker (Egelund & Hestbæk 2003).

Når der blandt de amtslige forvaltninger savnedes dokumentation og viden om, hvordan anbringelser på døgninstitutioner virker, understreger det samtidig et styringsmæssigt dilemma for forvaltningerne i forhold til socialt arbejde i almindelighed. Det sociale og socialpædagogiske område er i stor udstrækning præget af en faglighed og en kultur, hvor arbejdet bygger på individualiserede tilgange med vægt på samspillet og den personlige relation mellem den enkelte borger og den professionelle (Mehlbye & Rhode 2004). Det individuelle fokus indebærer, at det sociale arbejde generelt er præget af uklare mål og middel-sammenhænge, og at det er vanskeligt for forvaltningerne at udarbejde operationelle handlingsanvisninger til området. Socialarbejderne har derfor ofte ganske vide rammer for at tilrettelægge deres arbejde med hensyn til indhold, metodevalg mv. (Krogstrup 2003).

Det sociale arbejdes karakter og modsætningen mellem forvaltningernes styringsbehov og socialarbejdernes behov for selvstændighed og metodefrihed stiller særlige krav til evaluering af den sociale og socialpædagogiske indsats. Evalueringer kan ikke opløse det styringsmæssige dilemma uden samtidig at ændre karakteren af det sociale arbejde, som skal evalueres. Det betyder imidlertid ikke, at det er umuligt at måle, dokumentere og evaluere det sociale arbejde, men det forudsætter, at man er bevidst om, hvilke definitioner af socialt arbejde, som gøres gældende. Evalueringer og dokumentation kan bruges til at tilvejebringe information, som er relevant for forskellige aktører til forskellig tid – og som kan danne grundlag for handling. Dette kræver, at man gør sig klart, hvilke aktørers informationsbehov man søger at tilfredsstille, og hvilke perspektiver disse aktører har på det felt, som evalueres.

For SIPs vedkommende indgår forvaltningerne som en central aktør og interessant i kraft af, at amterne og Socialministeriet optræder som initiativ- og beslutningstagere. At Socialpædagogernes Landsforbund også står bag beslutningen understreger. At socialarbejderne ligeledes optræder som interessenter i projektet. Endvidere var det et ønske fra beslutningstagernes side, at SIP blev forskningsmæssigt forankret, hvorfor der blev indgået en samarbejdsaftale med Institut for Sociale Forhold og Organisation ved Aalborg Universitet, der således også indgår som en interessant.

---

¹ Herefter bliver Det Sociale Indikatorprojekt vedr. åbne døgninstitutioner benævnt SIP.

Formål

Udgangspunktet for SIP var således en ambition om at inddrage forvaltning, forskning og praksis med henblik på at skabe et bredt grundlag for dokumentation og evaluering af det sociale arbejde på ungeområdet, som kunne tilfredsstille disse aktørers forskellige informationsbehov.

De overordnede formål med projektet er på denne baggrund at:

- måle og dokumentere indsats, resultater og effekt af den sociale og socialpædagogiske indsats på ungeområdet i forbindelse med unges anbringelse uden for eget hjem.
- medvirke til at styrke metodeudvikling, kvalitetsudvikling og kvalitetssikring på ungeområdet og at styrke arbejdet med at beskrive, begrunde og dokumentere den sociale og socialpædagogiske indsats.
- dokumentere indsatsen på ungeområdet inden for den faglige kvalitet, den organisatoriske kvalitet og den brugeroplevede kvalitet.
- opfylde et behov for mere langsigtede evaluerings- og forskningsinitiativer på det sociale og socialpædagogiske område og gennem en systematisk dataindsamling at skabe et grundlag for en målrettet og kvalificeret forskningsindsats på området.
- kunne sammenligne indsats, resultater og effekt mellem forskellige sociale og socialpædagogiske indsatstyper og at sammenligne dem over tid.

Disse formål afspejler, at der ønskes dokumentation, som kan bruges i forbindelse med:

- forvaltningens politisk-administrative mål og styringspraksis, dvs. viden om den effektive indsats, som kan sikre et resultatrigt ressourceforbrug.
- døgninstitutionernes praksisviden, dvs. viden som er relevant for socialarbejdernes kerneydelser og som kan omsættes i praksis og dermed styrke kvaliteten af det daglige sociale og socialpædagogiske arbejde på døgninstitutionerne.
- forskningsmæssige ambitioner, dvs. viden baseret på nuancerede data af høj kvalitet, som kan bruges til at dokumentere sammenhænge mellem indsatser og effekter.

Der er således tale om tre ganske forskellige positioner, som i udgangspunktet synes vanskelige at forene i et og samme dokumentationsdesign. I SIP er disse forskelle imidlertid forsøgt anvendt konstruktivt ved at inddrage de forskellige typer viden og positioner i beskrivelsen af det sociale arbejde på døgninstitutionerne og i udformningen af undersøgelsesdesignet.

Målgruppen

SIPs målgruppe omfatter alle unge i alderen 12-18 (23) år, der er blevet anbragt på en åben plads på en amtslig døgninstitution eller et socialpædagogisk opholdssted og

- hvor henvisningsårsagen til ophold på døgninstitution eller opholdssted er, at den unge har en adfærd, der bryder med sociale normer for opførsel på en særlig udadreagerende og synlig måde *eller*

- er inkluderet i ungdomssanktionens fase 2 eller 3 (Nissen 2003).

Inden for denne målgruppe udgør antallet af pladser ifølge amternes oplysninger på landsplan ca. 2.000 fordelt på ca. 250 døgninstitutioner og opholdssteder. De samlede udgifter til anbringelse af børn og unge er voksende og udgjorde i 2002 9,2 mia. kr. Døgninstitutionerne tegner sig i dag for ca. 25 % af alle anbringelser, mens opholdsstederne udgør ca. 30 %. Familiepleje udgør de resterende 45 % (Mehlbye & Rhode 2004).

Evalueringsteoretisk fundament

For at imødekomme SIPs formål og for at kunne opfylde de forskellige interessenters informationsbehov, var det i første omgang nødvendigt at udvælge en evalueringstilgang, som kan tilvejebringe data med tilstrækkelig stor nuancering, og som samtidig giver mulighed for generalisering og sammenligning. Valget faldt på virkningsevaluering.

Virkningsevaluering

Virkningsevalueringstilgangen baserer sig på den opfattelse, at evalueringer bør være teoribaserede snarere end metodebaserede (Dahler-Larsen 2003). Det betyder, at der i evalueringen ikke stilles krav om, at der skal anvendes en bestemt metode eller bestemte kilder. I stedet bør evalueringer tage udgangspunkt i en programteori, dvs. en teori om det program, som man søger at evaluere. Denne programteori består af begrundede antagelser om, hvorfor og hvordan en given indsats virker. Der er således tale om formuleringen af en række årsag-virkningssammenhænge, som kan finde begrundelse i forskellige kilder, det være sig forskningsundersøgelser, evalueringer, praksisviden og fagfolk erfaringer mv.

Virkningsevalueringens modellen baserer sig samtidig på en forståelse af sammenhænge mellem årsag og virkning, der lægger vægt på de kontekstuelle betingelser for at en sammenhæng gør sig gældende. Hvad der virker i én sammenhæng, virker således ikke nødvendigvis i en anden. Ambitionen er således ikke blot at identificere virkninger eller resultater, men at finde ud af, hvad der virker for hvem under hvilke betingelser.

Med udgangspunkt i programteoriens antagelser om hvordan en indsats virker, er selve evalueringen en testning af, om disse antagelser eller hypoteser er gyldige. I SIP danner programteorien udgangspunkt for udvælgelsen af de indikatorer, der ligger til grund for det dataindsamlingsinstrument, som udgør fundamentet i SIPs undersøgelsesdesign (Møller & Nissen 2006).

Betydningen og anvendelsen af indikatorer i SIP er et centralt og væsentligt element. En indikator opfattes i denne sammenhæng som et målepunkt eller et signalflag, der indikerer noget, det være sig tilstedeværelsen af et forhold eller en problematik, karakteren af en relation osv. Indikatorerne er ikke i sig selv beviser på virkelighedens karakteristika, men må i stedet betragtes som indicier eksempelvis på en gældende og gyldig problematik. Med informationer om de indikatorer, der indsamles gennem de udarbejdede registreringskemaer, kan der argumenteres fagligt for hvilke sam-

menhænge der er mellem indsats og resultat, men disse informationer erstatter ikke i sig selv den faglige argumentation og fortolkning. Indikatorordokumentationen skal betragtes som aftegningen af en virkelighed i det sociale og socialpædagogiske arbejde på døgninstitutionerne, som må underlægges en faglig fortolkning og analyse for at kunne omsættes til brugbar viden. Evidens produceres således i SIP ikke gennem dataindsamling, men gennem omsætning af statistisk materiale til faglige argumenter.

Undersøgellesdesign

SIPs design baserer sig på to elementer: Et kvantitativt dataindsamlingsinstrument og et kvalitativt auditkoncept til faglig fortolkning og kvalitetsudvikling.

Dataindsamlingsinstrument

Dataindsamlingsinstrumentet består af et antal registreringsskemaer, som er udarbejdet på grundlag af en operationalisering af de indikatorer, som er blevet udvalgt på baggrund af programteorien. Der er tale om seks skemaer:

- **Institutionsprofil**
Det er et skema, som tegner en profil af den pågældende døgninstitution.
- **Indskrivningsskema til personale**
Det skal besvares af den unges kontakt- eller primærpædagog mellem én og to måneder efter indflytning og vedrører den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation samt modtagelsen af den unge på institutionen.
- **Indskrivningsskema til den unge**
Det skal besvares af den unge selv mellem én og to måneder efter indflytning, og vedrører den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation samt oplevelsen af modtagelsen på institutionen.
- **Udskrivningsskema til personale**
Det skal besvares af den unges kontakt- eller primærpædagog i forbindelse med udflytningen fra institutionen, og vedrører ud over den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation også hvilken indsats, der har været gennemført overfor den unge.
- **Udskrivningsskema til den unge**
Det skal besvares af den unge selv i forbindelse med udflytning fra institutionen og vedrører ud over den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation også oplevelsen af den indsats, der har været gennemført overfor den unge.
- **Opfølgningsskema**
Det skal besvares af den unge selv - eventuelt gennem interview - efter den unge har forladt institutionen og vedrører den unges social, kulturelle, materielle og personlige situation samt efterværn. Opfølgningen kan foretages for eksempel 12 og 24 måneder efter den unge er flyttet.

Figur 1 illustrerer sammenhængen mellem de seks skemaer og hvilke indikatorer, skemaerne indeholder.

Figuren viser, hvordan institutionsprofilen beskriver de generelle betingelser i indsatsen. Det vil sige nogle træk ved den enkelte døgninstitution, som indikerer nogle

væsentlige forhold af betydning for hvilken indsats, der kan gennemføres og hvordan den kan gennemføres på den pågældende institution. Der er med andre ord tale om en beskrivelse af den institutionelle kontekst.

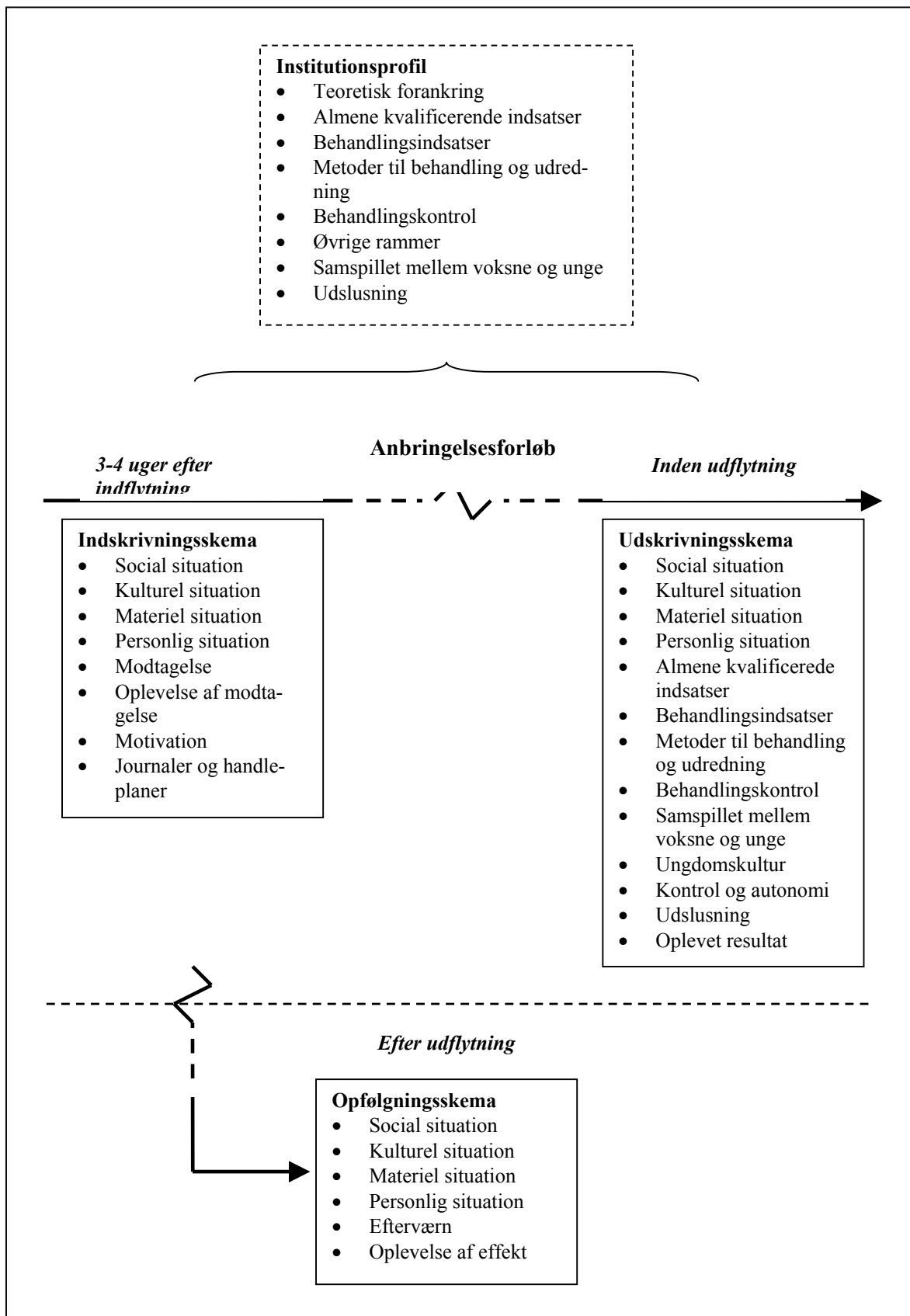
Indskrivningsskemaerne fungerer som baseline for hvert anbringelsesforløb, dvs. her etableres målepunktet for de senere resultat- og effektmålinger. Der tegnes via skemaerne en profil af den unge, som flytter ind på institutionen med henblik på at indikere væsentlige problemområder, ressourcer og baggrundsforhold.

Udskrivningsskemaerne er resultatmålingen for hvert anbringelsesforløb. Her indhentes information om de samme indikatorer vedrørende den unges situation som ved indskrivningen. Dette gør det muligt at identificere udviklingsforløb hos den enkelte unge. Derudover indhentes der i udskrivningsskemaerne information om indikatorer, der vedrører hvilken indsats der konkret er iværksat for den enkelte unge. Beskrivelsen af hvilken indsats, som har været medvirkende til det opnåede resultat, er vigtig i forhold til at blive klogere på, hvad der virker.

Opfølgningsskemaerne fungerer som effektmåling af anbringelsen. Her søges der viden om, hvordan den unges situation ser ud efter anbringelsens afslutning med henblik på at få et billede af, hvilke langsigtede virkninger anbringelsen har for de unge. Endvidere indhentes der information om indikatorer vedrørende efterværn for hermed at beskrive nogle forhold i denne type indsats, der har betydning for fastholdelsen af eventuelle positive resultater.

De indikatorer, som der indhentes information om i skemaerne, omfatter udover generelle og individuelle betingelser i indsatsen, også indikatorer på den organisatoriske, den faglige og den brugeroplevede kvalitet. For en yderligere uddybning af indikatorernes indhold og faglige begrundelse henvises der til Arbejdsrapporter til Det Sociale Indikatorprojekt (2005).

Figur 1. SIPs kvantitative undersøgelsesdesign

Auditmetoden

Som det andet element i SIPs design indtræder anvendelsen af systematiske, regelmæssige audits til faglig fortolkning af det statistiske materiale, som indsamles gennem de ovennævnte registreringskemaer. Det er gennem disse audits, at de statistiske analyser omsættes til handlingsanvisende viden for praksis og forvaltning. Udover at producere viden, vil disse audits også fungere som rum for kvalitetsudvikling og læring, hvor fagfolk vil kunne drage nytte af hinandens erfaringer og vurderinger af konkrete anbringelsesforløb.

Auditmetoden tager udgangspunkt i systematiske vurderinger i et fagligt panel baseret på baggrund af en faglig ramme og ud fra på forhånd definerede kriterier. Den faglige ramme og de konkrete vurderingskriterier udarbejdes på forhånd af en gruppe fagfolk med erfaring og indsigt i arbejde på det sociale og socialpædagogiske område, således, at vurderingen ikke hviler på et tilfældigt grundlag. Et auditforløb har således til hensigt at skabe formelle rammer omkring en faglig vurdering. En audit afsluttes altid med en skriftlig rapport, hvoraf de væsentligste diskussioner, argumenter, vurderinger og konklusioner fremgår.

Et auditforløb organiseres gennem nedsættelse et fagligt auditpanel, som varetager gennemførelsen af de konkrete audits. Auditpanelet består typisk af 8-12 deltagere, der udvælges med henblik på målet med den konkrete opgave. En tværfaglig sammensætning af auditpanelet sikrer en bredde i diskussionerne, idet vurderingerne foretages ud fra en række forskellige perspektiver. Det er således deltagernes faglige baggrund, erfaring og indsigt i det socialpædagogiske felt, der er i fokus for vurderingerne.

Afviklingen af audits i SIP vil som nævnt kunne tage udgangspunkt i det statistiske materiale og analyser, som er udarbejdet på baggrund af den kvantitative dataindsamling. Det vil imidlertid også ofte være relevant at inddrage andet skriftligt materiale som vedrører enkelte anbringelsesforløb, som man ønsker diskuteret og vurderet i en auditproces, det væres sig handleplaner, psykologiske udredninger mv. En audit er således en kvalitativ undersøgelses- og analyseproces, der ikke stiller krav om repræsentativitet i udvælgelsen af undersøgelsesmateriale, men som i stedet baserer sig på en systematik og en faglighed, som gør det muligt at medvirke til læring og kvalitetsudvikling for andre end auditpanelets deltagere.

Indholdet af de audits, som kan tænkes gennemført i SIP afhænger af hvilke overordnede formål, der fastsættes, herunder om det for eksempel er den socialpædagogiske praksis, det organisatoriske forløb eller den brugeroplevede kvalitet, der er i fokus – eller en samlet vurdering af alle elementerne i sammenhæng.

Med det faglige arbejde som omdrejningspunkt for et auditforløb kan indikatorer vedrørende både den generelle og individuelle indsats i anbringelsesarbejdet udgøre et udgangspunkt for temaerne til diskussion. Eksempelvis kan forhold som institutionens teoretiske og metodiske forankring, sikring af behandlingsintegritet, typer af aktiviteter i det pædagogiske arbejde, samspillet mellem personalet og de unge, tiltag overfor den enkelte unge danne baggrund for den faglige diskussion.

På dette felt vil auditforløbene fungere som en uddybning af den kvantitative analyse, idet den statistiske analyse ikke har fokus på netop dette område. Her vil samarbejdet mellem de relevante parter som for eksempel døgninstitution, kommune, forældre og den unge, indfanges ved bl.a. at sætte fokus på graden af enighed om handleplaner, udarbejdelse af opgavebeskrivelser samt den unges oplevelse af forløbet.

Er det brugernes oplevelse af anbringelsesforløbet der er i fokus kan indikatorerne for denne del på samme vis anvendes som inspiration til at indkredse det faglige indhold. Her kan den unges oplevelse af situationen omkring anbringelsen, oplevelsen af inddragelse og medbestemmelse, kontakten til forældrene samt samspillet med personalet og de andre unge være væsentlige fokuspunkter.

I SIP vil audits rette sig mod forskellige niveauer. Der kan være tale om forløb på institutionsniveau, regionalt niveau og nationalt niveau.

Institutionsniveau

Et auditforløb på institutionsniveau vil indebære gennemførelse af audits på de døgninstitutioner, der indgår i SIP og som måtte være interesserede heri. Fordelen ved et sådant forløb er, at institutionerne får mulighed for at arbejde videre med problemstillinger af særlig relevans for netop deres arbejde. Derved skabes en refleksionsproces på den enkelte institution, som inddrager flere medarbejdere og som direkte understøtter en lokal kvalitetsudvikling i form af udpegning af udviklingsfelter. Den enkelte institutions egne anbringelsesforløb vil som regel være relevante at basere et sådant auditforløb på, herunder elementer i institutionens resultat- og effektmålinger fra SIP.

For at opnå et optimalt udbytte af auditforløbene er et kendskab til metoden og viden om processtyring nødvendigt. En organisering af audit på institutionsplan vil derfor være afhængig af afsætning af ressourcer til enten at uddanne lokale kontaktpersoner på hver enkelt institution eller til at inddrage ekstern konsulentbistand.

Regionalt niveau

Organiseringen af audit kan også finde sted på et regionalt niveau. Denne organisering medfører mindre grad af lokal tilknytning til den enkelte institution, men til gengæld opnås mulighed for i højere grad at drage nytte og lære af hinandens erfaringer i et fælles tværfagligt forum organiseret i et regionalt regi. Fordelen ved denne form for auditforløb er, at der sikres en grad af tilknytning til de medvirkende institutioner og samtidig åbnes op for muligheden for videndeling og erfaringsudveksling på tværs af institutioner. Elementer i SIPs resultat- og effektmålinger fra institutionernes inden for den region, man afvikler audit i, vil i disse forløb være relevante at tage udgangspunkt i.

Tænkes auditforløbene på flere niveauer sammen, vil et auditforløb på regionalt plan desuden kunne medtage de erfaringer og refleksioner, som auditforløbene på institutionsniveau tilvejebringer, og de regionale auditforløb vil derfor tillige kunne bidrage til at tegne et generelt billede af døgninstitutionsområdet på regionalt plan.

Nationalt niveau

Endelig kan der iværksættes et nationalt auditforløb, hvor formålet er at udarbejde en generel statusrapport over døgninstitutionsområdet på baggrund af de lokale og regionale auditforløb. Iværksættes audits på alle tre niveauer, vil projektet tidsmæssigt starte med lokale audits, som danner baggrund for de regionale forløb, der til sidst sammenfattes i en national audit. Udarbejdelsen af en endelig statusrapport over unges anbringelse i forlængelse af den nationale audit vil således være forankret i både lokale og regionale diskussioner og anbefalinger samt SIPs statistiske materiale på nationalt niveau.

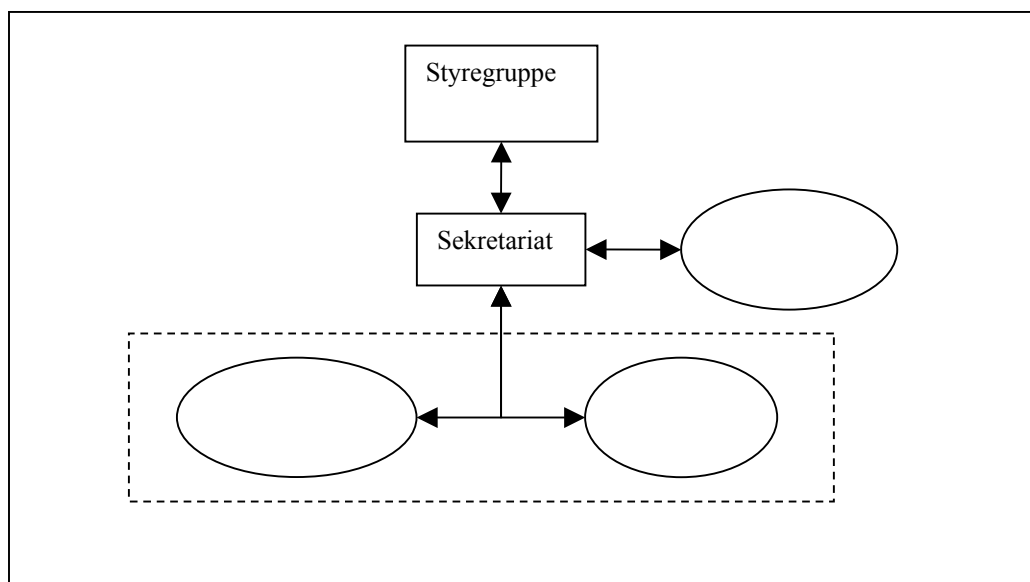
Når det kvantitative datamateriale, som indsamles i SIP gennem registreringskemaerne, på denne måde kan danne grundlag for auditforløb med deltagelse af fagfolk fra praksis og forvaltning, skabes der et rum for, at statistiske analyser for alvor kan igangsætte refleksive og lærende processer. Det er vigtigt at gentage, at de data, der indsamles i SIP, alene må betragtes som indikationer af sammenhænge og derfor ikke kan stå alene i produktionen af viden, der kan omsættes i praksis. Kun ved at underkaste de statistiske analyser en kritisk, faglig fortolkning kan iagttagede sammenhænge mellem indsatser og virkninger kvalificeres på en måde, så der også kan produceres viden på praksisniveau. På denne måde kan den forsknings- og evalueringmæssige erkendelsesproduktion danne grundlag for en praksismæssig indsigt. I SIP er det afviklingen af auditforløb, som gør muligt at evidensbasere praksis.

2. Organisatoriske erfaringer

Som tidligere nævnt var det i SIPs formål beskrevet, hvordan projektet skulle søge at opfylde informationsbehov hos tre interessenter; forvaltningen, som har brug for viden om den mest effektive indsats, praksisområdet, som har brug for viden om, hvilken indsats, der er meningsfuld i konkrete situationer og forskningsfeltet, der har brug for data, som kan bruges til at dokumentere sammenhænge mellem indsatser og effekter.

SIP har baseret sit undersøgelsesdesign på at kunne opfylde disse forskellige behov for information og viden. I udviklingen af designet har de forskellige interessenter følgelig haft stor indflydelse på projektets udformning og har været inddraget som centrale aktører og ressourcer i udviklingsarbejdet. Figur 2 viser, hvordan SIP var organiseret i udviklingsperioden fra 2004-2005.

Figur 2. SIPs organisation 2004-2005

Styregruppe

Der blev etableret en styregruppe for projektet. I styregruppen sad repræsentanter for det politisk-administrative system samt interesseorganisationer fra praksisområdet. Styregruppens opgave var at varetage den overordnede styring og koordinering af projektet. I styregruppen sad:

- Socialdirektør Lars Mathisen (formand). Udpeget af socialdirektører fra amterne
- Socialdirektør Jette Pio Trampe (næstformand). Udpeget af socialdirektører fra amterne
- Afdelingsleder Vagn Michelsen, SL (Socialpædagogernes Landsforbund)

- Sekretariatschef Geert Jørgensen, LOS (Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud)
- Udviklingschef Sven-Åge Westphalen, Styrelsen for Social Service, Socialministeriet
- Konsulent Lotte Pihl Andersen (afløst medio 2005 af konsulent Anne-Dorthe Sørensen), Amtsrådsforeningen
- Afdelingsleder Peter Rhode fra Kvalitetsafdelingen, Århus Amt

Der blev endvidere nedsat en faglig referencegruppe til SIP. Denne gruppe havde til hensigt løbende at følge projektets udvikling, kommentere det faglige indhold samt godkende registreringskemaerne. I referencegruppen sad repræsentanter fra forvaltningssystemet samt undervisnings- og forskningsverdenen. Referencegruppen bestod af:

- Planlægger Peter Dalengaard, Social- og psykiatريفvaltningen, Viborg Amt
- Forstander Niels Borg, Døgninstitutionen Helsehjemmet, Sønderjyllands Amt
- Kontorchef Sven Rode, Sønderjyllands Amt
- Afdelingschef Torben Steen Nielsen, Ribe Amt
- Vicedirektør Torben Hyllegaard Nielsen, Social- og psykiatريفvaltningen, Frederiksborg Amt
- Faglig koordinator Karen Beer, Familieafdelingen, Vejle Amt
- Jakob Guldberg Madsen, Social- og psykiatريفvaltningen, Roskilde Amt
- Afdelingschef Lillian Vaaben, Familieafdelingen, Fyns Amt
- Vicekontorchef Marianne Nord Hansen, Kvalitetsenheden, Københavns Amt
- Kontorchef Peter Abraham, Social- og psykiatريفvaltningen, Storstrøms Amt
- Afdelingsleder Hanna Manata, Nordjyllands Amt
- Erik Berg, Døgncenteret, Nordjyllands Amt
- Forstander Jørgen Frølich, Bakkegården, Vestsjællands Amt
- Michael Christiansen, Bakkegården, Vestsjællands Amt
- Afdelingsdirektør Merete Konnerup, Nordic Campbell Center
- Politimester Lars Rand Jensen, Odense Politi
- Chefkonsulent Pernille Kvarning, KL's Børne- og kulturkontor
- Rektor Peter Friese, Pædagogseminariernes Rektorforsamling
- Landssekretær Lene Jørgensen, FBU forældrelandsforeningen
- Souschef Jan Alder, LOS
- Leder Liselotte Buch, Opholdsstedet Birkehuset

Arbejdsgruppe

Arbejdsgruppen var sammensat af personer fra de faglige miljøer, som har en bred erfaring med og viden om det socialpædagogiske arbejde. Medlemmerne skulle tilsammen afspejle bredden i det faglige område, som de anbragte unge er i kontakt med under et behandlingsforløb på en døgninstitution eller et socialpædagogisk opholdssted. Arbejdsgruppen havde især ansvaret for at sikre kvalitetsmålene og indikatorernes faglige indhold i relation til det socialpædagogiske behandlingsområde samt til den efterfølgende proces af en behandlingsindsats.

Arbejdsgruppen havde deltagelse af følgende personer:

- Kristian J. Hansen, AURORA, Hvidovre
- Hans Kornerup, Behandlingshjemmet Nebs Møllegård, Jystrup
- Finn Alring, Thorshøjgård, Ishøj
- Lars Andersen, Familiehusene i Karlslunde
- Jens Peder Dragsdal Nielsen, Frederiksholm Akutinstitution, København SV
- Jens Asger Hansen, Jacob Michaelsens Minde, Skodsborg
- Lone Lisbjerg, Projekt- og døgninstitutionen Hjulmagerstien, København S
- Erik Berg, Døgncentrenes fælles funktion, Aalborg
- Gunvor Christensen, Børn og ungeafdelingen, Københavns Amt
- Henriette Bager, Social- og psykiatريفorvaltningen, Frederiksborg Amt
- Lone Lomholt, Greve Kommune
- Dorte Fjeldsted, Søllerød Kommune
- Knud Byskov, Ungdomshjemmet Holmstrupgård, Brabrand
- Anne Bjerg, Bøgholt, Viby J
- Karin Holck, Døgninstitutionen Stormgade 6, Esbjerg
- Klaus Bonde, Den Matrikelløse døgninstitution, Næstved
- Niels Hjelm Vejrup, Hedebo centret, Ikast
- Aksel Christensen, Hjortholm Kostskole, Fuglebjerg
- Ulla Christensen, Opholdsstedet Alrunen, Augustenborg
- Jytte Poulsen, Kvalitetsenheden, Københavns Amt
- Katrine Øllgaard, Center for Socialfaglig Udvikling, Århus Kommune
- Michael Måløe, Børn og ungeforvaltningen, Horsens Kommune

Samarbejde med Aalborg Universitet

Udviklingsarbejdet blev primært til i et samarbejde mellem Institut for Sociale Forhold og Organisation ved Aalborg Universitet og arbejdsgruppen i SIP.

Processen bestod konkret i, at adjunkt Maria Appel Nissen, lektor Lars Uggerhøj og lektor Lars Skov Henriksen fra Aalborg Universitet udarbejdede arbejdsrapporter med udkast til programteori og indikatorer, som efterfølgende blev diskuteret i arbejdsgruppen og tilrettet. I denne udviklingsproces blev der lagt stor vægt på, at få forskellige positioner sat i spil, dels for at undgå en polarisering mellem det man kan kalde en politisk-administrativ semantik og en socialt arbejdes semantik inden for diskussioner om evidensbaseret forskning og praksis i socialt arbejde, dels for at udvikle en programteori på et så komplekst vidensgrundlag som muligt.

Skelen og dialogen mellem forskellige semantiske positioner var nødvendig og frugtbar i udviklingsarbejdet. Det er vigtigt i et projekt som SIP at være opmærksom på, at viden altid produceres ud fra et særligt iagttagelsesperspektiv, det vil sige ud fra en særlig forforståelse af, hvad der er vigtigt, gyldigt og relevant, og som dermed sætter betingelser for, hvilken viden der kan opnås (Møller og Nissen 2006). I SIP er der som nævnt flere sådanne perspektiver i spil i kraft af involveringen af forskellige aktører og interessenter. De forskellige perspektiver blev i projektet brugt konstruk-

tivt til at skabe et bredt vidensgrundlag for SIPs programteori og indikatorer. Af særlig interesse i udviklingsarbejdet var at skabe en dialog mellem en politisk-administrativ semantik og en socialt arbejdes semantik, fordi disse positioner sammenfatter nogle af yderpositionerne i diskussioner om evidensbaseret forskning og praksis i socialt arbejde.

Der er tale om to perspektiver, som trækker på forskellige forklaringsmodeller og opfattelser af på hvilket grundlag og med hvilket formål, socialt arbejde skal bedømmes (for en uddybning af denne diskussion se Møller og Nissen (2006)). Tabel 1 skitserer disse to perspektiver:

Tabel 1. To iagttagelsesperspektiver i SIP

	Politisk-administrativ semantik	Socialt arbejdes semantik
Videnproblem	Manglende viden om den effektive indsats	Manglende viden om den for den enkelte meningsfulde indsats
Forklaringsmodel (årsag-virkning)	Den individuelle klients livsforløb er afhængig af indsatsens virkninger	Indsatsens virkninger er afhængige af den individuelle klients livsforløb
Programforventning	Kontrollerbar indsats (standardisering)	Fleksibel indsats (individualisering)
Målgruppeperspektiv	Homogenitet (generalisering)	Variation (differentiering)
Legitimering	Sikker dokumentation (måleproblem)	Begrundede handlinger (beslutningsproblem)

Kilde: Møller & Nissen (2006)

Forskellige iagttagelsesperspektiver indeholder forskellige mulige kilder til fejlslutninger, hvorfor det er hensigtsmæssigt at reflektere og udfordre disse perspektiver. Jf. skemaet ser en politisk-administrativ semantik det individuelle livsforløb som den afhængige variabel og indsatsen som den uafhængige. Det vil sige, at det i dette perspektiv anses som meningsfuldt at betegne indsatsen som konstant for at forklare forandringsprocesser i de unges livsforløb. Faren ved denne position er, at man risikere at gøre sig blind for, at indsatsen såvel som virkningerne kan variere, fordi målgruppen i praksis ofte er meget varieret.

Omvendt ser en socialt arbejdes semantik indsatsen som afhængig variabel og individuelle livsforløb som uafhængige. Faren ved denne position er, at den kan gøre sig blind for at selv en nok så fleksibel og individualiseret indsats også rummer standardiserende og generaliserende iagttagelser af de unge. Det betyder, at der i praksis er

grænser for, hvor varieret og differentieret indsatsen og dens virkninger kan være (Møller og Nissen 2006).

Den organisatoriske udfordring i udviklingsarbejdet var således at skabe et rum for en dialog mellem disse to perspektiver inden for en forskningsmæssig ramme, som kritisk udfordrede dem. Derved blev det muligt at anvende modsætningen mellem de to semantiske positioner konstruktivt til et frugtbart og produktivt udviklingsarbejde.

Interview

Store perspektiver

Der er store perspektiver i SIP projektet, fordi det er et brugbart værktøj til at dokumentere indsats, resultater og effekter af den socialpædagogiske indsats på anbringelsesområdet. Men det kræver, at der er en national interesse for at implementere metoden i praksis

Interview med formand for SIPs styregruppe Lars Mathiesen, socialdirektør, Region Nord

SIP er et validt og veldokumenteret projekt, der kan være med til at sætte yderligere fokus på dokumentation og måling af effekten af indsatsen på anbringelsesområdet. Det er formand for styregruppen Lars Mathiesen ikke i tvivl om.

- I projektet har vi fået udviklet en række indikatorer, som siger noget om, hvordan fagpersonerne på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder kan få nogle kvalificerede tilbagemeldinger på, hvordan deres arbejde med de unge virker.
- Det er meget vigtigt, at vi får udviklet nogle brugbare metoder til at dokumentere og evaluere effekten af indsatsen, fordi det er den eneste måde, hvor både fagpersoner og beslutningstagere får nogle systematiske tilbagemeldinger på, om sagerne er på rette spor, pointerer han og tilføjer:
- Det betyder selvfølgelig meget i forhold til tilrettelæggelsen af den pædagogiske indsats over for den enkelte unges, men det betyder også meget i forhold til beslutningstagerne, fordi det typisk er meget omkostningstunge sager.

Ikke tradition for forskning

Når formanden for styregruppen lægger vægt på metodens validitet, skyldes det, at der ikke er tradition for at arbejde forskningsbaseret på anbringelsesområdet.

- Vi har ikke gode erfaringer med randomiserede studier på det sociale område, fordi det er svært at gennemføre dem i praksis. Det er ikke dokumenteret, at de giver nogle brugbare resultater, måske fordi der ikke findes velegnede metoder til at gennemføre denne type af forskning på det sociale område.
- Men afprøvningen af metoderne i SIP har vist sig at give meget brugbare resultater, der er bredt anerkendt i feltet, siger Lars Mathiesen og tilføjer:
- Ved at få udviklet et landsdækkende dokumentationsmateriale vil beslutningstagerne få et bedre værktøj til løbende at følge op på sagerne.

Bredt funderet

I den forbindelse peger han på betydningen af, at projektet er bredt funderet i det faglige felt. Det er en nødvendig forudsætning for, at det også efterfølgende bliver omsat i praksis.

- På det organisatoriske område har vi både haft en styregruppe, en faglig referencegruppe og en arbejdsgruppe, som har fuldt projektet undervejs.
- Det har været betydningsfuldt i processen, fordi der er kommet mange forskellige input til, hvordan udviklingsarbejdet skulle foregå. Og det er væsentligt ift. at få spredt en viden om og interesse for projektet efterfølgende, understreger han.

Implementering i praksis

Derfor betragter han også opgaven med at implementere metoden i praksis som meget væsentligt.

- Der er udarbejdet et omfattende materiale i forbindelse med forskningsprocessen.

Det er nødvendigt ift. at sikre den forskningsmæssige validitet. Men der ligger en væsentlig opgave i at få formidlet metoden i en form, som er brugbar for de fagpersoner, som skal arbejde med metoden i praksis.

- Derfor skal vi i den kommende tid sætte fokus på, hvordan metoderne kan viderefremidles, så de bliver implementeret i den daglige praksis, siger Lars Mathiesen.

Han understreger, at det i den sammenhæng er vigtigt at få udviklet et let tilgængeligt IT-værktøj, så det bliver muligt at opsamle og bruge de data, der bliver indsamlet via metoden.

Tro, frygt og håb

Når formanden for styregruppen kigger ind i krystalkuglen for at få et billede af SIP projektets fremtid, ser han både håb, frygt og tro.

Troen er, at metoden bliver bredt anvendt, fordi den er et godt og brugbart værktøj til at arbejde med måling af effekten på området.

Frygten er, at projektet går i glemmebogen, fordi der ikke er stærke nok nationale kræfter, der vil arbejde for at implementere metoden i praksis.

Håbet er, at de ansvarlige myndigheder påtager sig den opgave, det er at være med til at etablere et fagligt miljø omkring SIP projektet, som kan være med til at bære det ud i praksisfeltet.

- Men det sidste kræver, at det bliver formidlet i en form, som gør det meget konkret og operationelt for kommunerne at arbejde med, siger Lars Mathiesen afslutningsvis.

Interview

Forankret i praksis

Der har været en konstruktiv dialog mellem forskerne og praksisfeltet i hele udviklingsprocessen. Det har været en stor styrke, fordi det har været medvirkende til at forankre SIP projektet i praksis

Interview med afdelingsleder Vagn Michelsen, Socialpædagogernes Landsforbund

Én af farerne ved at iværksætte store udviklingsprojekter er, at de ofte bliver tænkt og udviklet ved skriveborde af teoretikere, som ikke har den store føling med praksisfeltet. Det kan medføre, at praktikerne ikke får et ejerskab til metoderne, fordi de kan have svært ved at se, hvordan de skal bruge dem i praksis.

Men sådan er det ikke med SIP projektet. Det mener afdelingsleder Vagn Michelsen fra Socialpædagogernes Landsforbund. Han har været med i processen fra starten af og har siddet i projektets styregruppe.

- SIP projektet er udviklet og afprøvet i et tæt samspil med en række kompetente fagpersoner, som arbejder med de unge til hverdag. De har løbende givet forskerne og styregruppen feedback på, hvad der fungerer i praksis. Og hvad der ikke fungerer. Det har været meget konstruktivt, fordi forskerne har haft mulighed for at justere på produkterne undervejs, siger han og tilføjer:

- Denne dialog har været med til at sikre, at spørgeskemaerne kan bruges i praksis. Og den har været med til at skabe en bred forståelse for og accept i praksisfeltet af, at her er et brugbart værktøj til at måle og dokumentere effekter af den socialpædagogiske indsats på ungeområdet.

Det har været en god måde at organisere projektet på. Og det mener Vagn Michelsen, at andre organisationer kan tage ved lære af, når de sætter store udviklingsprojekter i søen.

Akademisk funderet

Projektet havde en lang og besværlig fødsel, fordi det ikke var helt klart fra starten af, hvem og hvordan metoderne skulle udvikles. Men Vagn Michelsen oplever, at det tog en god og konstruktiv drejning, da samarbejdet med Aalborg Universitet blev etableret.

- Der kom for alvor skub i udviklingsprocessen, da forskerne kom på banen. Det var meget vigtigt for projektet, at vi fik det funderet i en akademisk tænkning. Med deres vidensbaserede faglighed var de i stand til at få en struktur på projektet, pointerer han og fortsætter:

- Deres akademiske arbejdsmetoder var rigtig gode til at få identificeret de indikatorer, som er hele grundidéen i projektet. Jeg tror ikke, det var lykket så godt, hvis vi ikke havde allieret os med forskere.

For Vagn Michelsen er SIP projekt et godt eksempel på, hvordan akademikere og praktikerne kan bruge deres forskellige faglige kompetencer i et samspil, som er med til at generere gode resultater, fordi der opstår en frugtbar dynamik mellem teori og praksis.

Den rette vej

Vagn Michelsen er ikke i tvivl om, at udviklingen på det sociale område går i retningen af højere grad af dokumentation af effekter og resultater. Og her ser han SIP projektet som et konkret eksempel på et brugbart værktøj, som praktikerne umiddelbart kan bruge i deres dagligdag.

- Der er mange diskussioner om, hvordan vi skal måle og veje indsatserne på eksempelvis anbringelsesområdet. Og der er mange forskellige holdninger til det i forhold til politisk styring og kontrolaspektet. Men der er ingen tvivl om, at det kommer der mere og mere af i fremtiden.

- Vores holdning til den diskussion er, at ingen fagpersoner med respekt for sig selv har lyst til at udføre et arbejde, som ikke virker. Derfor er det selvfølgelig vigtigt at have nogle redskaber til at vurdere, hvad der virker og ikke virker, understreger afdelingslederen.

Og her ser han SIP projektet som en god model, fordi den er dybt forankret i fagligheden og ikke bare er et politisk instrument for at foretage kontrol og styring med.

Kvalificere synligheden

For Vagn Michelsen er det helt afgørende, at projektet er ud over at kunne måle effekter og resultater også er et godt værktøj til at udvikle og synliggøre den pædagogiske faglighed.

- Jeg plejer at sige, at man kan arbejde på at synliggøre kvaliteten. Men man kan også kvalificere synligheden. Og det er det sidste, jeg ser, at SIP projektet går ud på, pointerer han.

For ham foregår synliggørelsen af kvalitet typisk ved kvalitetsstandarder, servicedeclarationer, tilbudsportaler mv. Det er ofte nogle generelle beskrivelser og overordnede målsætninger, som reelt ikke siger ret meget om det pædagogiske indhold i de enkelte tilbud. Og det er her, at han ser nogle muligheder i SIP projektet.

- Ved at forholde sig til det pædagogiske og lade de unge selv få lov til at formulere sig om deres egen situation, synes jeg, at SIP projektet i langt højere grad giver et indblik i, hvad der konkret foregår i det pædagogiske arbejde. Og det er med til at kvalificere synligheden af pædagogikken, understreger han.

Perspektiver

Når Vagn Michelsen ser nogle år ud i fremtiden, håber han, at de værktøjer, der er udviklet i SIP projektet, bliver brugt i det daglige pædagogiske arbejde på den enkelte institution. I mødet med den enkelte unge.

- Målet er at kvalificere indsatsen for den enkelte unge. Og i den sammenhæng er det vigtigt, at praktikerne holder fast i de indikatorer, som er udviklet netop til denne målgruppe. Det er styrken i denne model, fastslår han og tilføjer afslutningsvis:

- Men det kræver, at der er en central opbakning til projektet, så værktøjerne kan blive formidlet bredt til praksisfeltet. Om det sker, må fremtiden vise.

3. De forskningsmæssige erfaringer

SIPs organisering og arbejdsproces inddrog fagfolk fra både det politisk-administrative system og det sociale arbejde. Dette gjorde det muligt at anvende praksisviden konstruktivt og kvalificerende i udviklingen af den forskningsmæssige platform for projektet.

Arbejdspapirer

I SIP var det fra starten formuleret som et krav til projektet, at det skulle have en forskningsmæssig forankring og tage udgangspunkt i den eksisterende litteratur. Af denne grund indgik SIPs sekretariat en samarbejdsaftale med Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation ved Aalborg Universitet om at bidrage til den del af projektet, der vedrører udviklingen af indikatorer og værktøjer til at måle og dokumentere kvalitet, resultater og effekter af indsatsen overfor de døgnanbragte unge.

Fra Aalborg Universitet leverede adjunkt Maria Appel Nissen i samarbejde med lektor Lars Skov Henriksen og lektor Lars Uggerhøj i løbet af 2005 arbejdsrapporter samt udkast til indikatorer og registreringsskemaer til diskussion primært i SIPs arbejdsgruppe. Arbejdsrapporterne er samlet i en publikation fra Kvalitetsafdelingen, Århus Amt (Nissen 2005).

Arbejdsrapporterne redegør for den relevante eksisterende forskningsmæssige viden om unges anbringelsesforløb og deres virkninger samt konklusionerne fra arbejdsgruppens diskussioner. Dette danner grundlag for formuleringen af en programteori og udvælgelsen af indikatorer om hhv. selve anbringelsesforløbet og anbringelsens effekter.

Virkningsevaluering baserer sig som nævnt på antagelser om sammenhænge mellem indsatser og effekter. Dette indebærer, at man må forholde sig til, hvad der er det ønskværdige mål med indsatsen. Disse mål kan imidlertid variere afhængigt af den enkelte institution og af den enkelte unges problemer, ressourcer, netværk mv., som oven i købet også kan ændre sig i løbet af anbringelsen.

Selvom der i SIPs organisation var en bred erkendelse af, at en ungs udvikling ikke alene er betinget af forhold, der kan tilskrives indsatsen, var der samtidig en forventning om, at indsatsen mål ideelt set er at bidrage til en positiv forbedring af den unges situation. Dog kan der i praksis forekomme forskellige grader og typer af forbedringer, ligesom det reelt kan være et mål i sig selv blot at forhindre at den unges situation forandrer sig negativt. Det var således vigtigt, at evalueringsmålet og evalueringsspørgsmålet i SIP blev formuleret med hensyntagen til en realistisk vurdering af, hvad der i praksis er muligt og med en forståelse for, at et anbringelsesforløb er en dynamisk, varieret proces, som til tider indebærer begrænsede muligheder for at påvirke den unges situation. Der ligger heri således en refleksion over, at den individuelle unges livsforløb kan være afhængigt af indsatsen, men også at indsatsens virkninger kan være afhængige af den individuelle unges livsforløb jf. tabel 1 (Møller & Nissen 2006).

Evalueringsspørgsmålet blev efterfølgende formuleret således:

”Under hvilke betingelser og på hvilke områder kan indsatsen anbringelse på døgninstitution føre til en forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation, således, at den unge opnår bedre handlemuligheder set i forhold til den situation, den unges befandt sig i ved anbringelsen.” (Nissen 2005; 20)

Ud fra dette evalueringsspørgsmål, kunne der defineres tre områder for udvikling af indikatorer:

- Den unges situation ved anbringelsen
- Indsatsen anbringelse på døgninstitution
- Resultater og effekter af indsatsen

Programteoretiske antagelser

For disse tre områder udarbejdede Aalborg Universitet programteoretiske antagelser og forslag til indikatorer. De indikatorer, som blev udvalgt i samarbejde med arbejdsgruppen, fremgår i tematisk form af figur 1. I det følgende vil de programteoretiske antagelser blive præsenteret i overskriftsform. For en uddybning af programteorien og dens videnskæssige grundlag henvises der til arbejdsrapirerne for SIP (Nissen 2005). Der er tale om antagelser, som vedrører hhv. de individuelle betingelser i indsatsen, de generelle betingelser i indsatsen, den unges situation og forbedring af den unges situation (effekter).

Det skal understreges, at der er tale om antagelser, som, selv om de udspringer fra et solidt grundlag af forsknings- og praksisviden, må efterprøves i den realitetstestning, som udgøres af de analyser, der kan foretages på baggrund af de i SIP indsamlede data. Her kan det vise sig, at antagelserne ikke tilbyder en tilstrækkelig entydig forklaring på, hvorfor indsatsen virker på en bestemt måde. Resultater, der afviger fra antagelserne, kan imidlertid også betragtes som en form for viden. Dette kan for eksempel være en viden om, at det man antog, var afgørende for indsatsen, ikke har den forventede betydning (Nissen 2005).

Programteoretiske antagelser for SIP vedr. individuelle betingelser i indsatsen

I forhold til de **individuelle betingelser** i indsatsen, antages det, at:

- Sandsynligheden for, at den unge får en positiv modtagelse øges, når der er tale om en modtagelse, hvor den unge informeres og inddrages samt får en kontaktperson, som hjælper og er til rådighed, således, at den unge får mulighed for at dele og opnå anerkendelse af egne oplevelser af hans/hendes situation herunder selve anbringelsen.
- En positiv oplevelse af modtagelsen kan antages at være afgørende for, at den unge ser en mening med anbringelsen og udvikler en accept af, at anbringelsen af nødvendig og måske endog positiv.
- En accept af anbringelsen og en oplevelse af, at anbringelsen er meningsfuld, øger sandsynligheden for, at den unge på sigt finder det positivt at være på institutionen og deltage i institutionens aktiviteter og liv.
- Jo mere motiveret en ung er for at være på institutionen, des større sandsynlighed er der for, at der i indsatsen sker en opbygning af positive relationer mellem den voksne og den unge, og mellem den unge og andre unge.
- Opbygning af positive relationer fører til en øget tillid og anerkendelse af den unge og af de voksne. Jo mere positive relationer, des større sandsynlighed for, at der i indsatsen anvendes en afbalanceret tilgang til hhv. kontrol af den unge og den unges autonomi.
- En institution, der overvejende har en positiv ungdomskultur, vil øge sandsynligheden for såvel motivation som opbygning af positive relationer og balance i indsatsen mht. kontrol og autonomi.
- Jo mere positive relationer, jo mere det i indsatsen er muligt at balancere mellem kontrol og autonomi, og jo mere det i indsatsen er muligt at fremme en positiv ungdomskultur, des større sandsynlighed for, at indsatsen bliver varieret, målrettet og bred og er baseret på såvel hensynet til gruppen som den individuelle unges behov.
- Hvis indsatsen er varieret, målrettet og bred og baserer sig på såvel hensynet til gruppens som til den individuelle unges behov, er der en øget sandsynlighed for, at der sker større eller mindre forbedringer.

Programteoretiske antagelser for SIP vedr. generelle betingelser i indsatsen:

I forhold til de **generelle betingelser** i indsatsen, antages det, at:

- En institution, der 1) søger at forankre sin indsats i en eller flere teorier, 2) baserer sin indsats på en varieret og bred vifte af almene kvalificerende indsats, 3) tilbyder en bred vifte af målrettede behandlingsindsats og 4) søger at opretholde en høj behandlingsintegritet, er i stand til via refleksion over og evaluering af indsatsen at opretholde en øget tolerance-tærskel overfor ”skuffelser” mht. indsatsens virkninger og vil potentielt være i stand til løbende at justere eller egentligt ændre indsatsen, såfremt det viser sig, at det, der hidtil er gjort, ikke virker eller vækker modstand hos den unge. Dette øger sandsynligheden for en varieret, målrettet og bred indsats overfor den enkelte unge.

Programteoretiske antagelser for SIP vedr. den unges situation:

I forhold til den unges situation ved anbringelsen, antages det, at:

- Jo bedre kendskab man ved anbringelsens start har til den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, den unge har behov for, des større sandsynlighed er der for en indsats, der bidrager til at forbedre den unges situation.
- Jo bedre kvalitet relationerne mellem den unge og familiemedlemmerne har, des større er sandsynligheden for en indsats, der bidrager til at forbedre den unges situation.
- Det, at den unge har eller får mulighed for under anbringelsen at opbygge gode relationer til jævnaldrende og/eller andre voksne uden for institutionen, øger sandsynligheden for en indsats, der bidrager til at forbedre den unges situation.
- Der ikke nødvendigvis er en 1:1 relation mellem den unges materielle situation i hjemmet og de problemer, som den unge måtte have. Selvom materiel situation i sig selv kan udgøre en væsentlig forklarende faktor ift. for eksempel kriminalitet, kan for eksempel gode sociale relationer kompensere for de belastninger, som for eksempel arbejdsløshed og materiel usikkerhed kan medføre.
- Den unges skolefærdigheder og i særlig grad skoleerfaringer udgør en selvstændig faktor.
- Den unges anbringelseshistorie og oplevelse af den aktuelle anbringelse udgør selvstændige faktorer.
- Unge i målgruppen er kendetegnet ved, at der er belastede på samtlige eller flertallet af faktorer. Jo flere faktorer (dimensioner i den unges liv) indsatsen er i stand til at inddrage under anbringelsen, des større sandsynlighed er der for, at indsatsen har en positiv virkning på sigt.

Programteoretiske antagelser for SIP vedr. forbedring af den unges situation

I forhold til forbedring af den unges situation på sigt, antages det, at:

- Sandsynligheden for positive effekter på sigt forøges, hvis der ved anbringelsens ophør er positive resultater forstået på den måde, at den unge i løbet af anbringelsen i mere eller mindre grad har fået det bedre set i forhold til den unges situation ved anbringelsens start.
- En forudsætning for aftagende normbrydende adfærd er, at den unge under og efter anbringelsen er kommet i og fortsat fastholdes i en positiv cirkel. Denne positive cirkel er afhængig af en række andre forhold, der bevirker, at den unge har og oplever alternativer til en normbrydende adfærd.
- En efterværnsindsats, der er 1) målrettet den unges behov, 2) retter sig mod den unges adfærdsproblemer, bolig, økonomi, arbejde, familie, skole og venner, og 3) den unges egne følelser og selvopfattelse, har størst sandsynlighed for at bidrage til opretholdelse af positive resultater. Desuden antages det, at efterværnsindsatser, der også rummer 4) mere generel rådgivning og samvær, 5) bygger på en god relation mellem den unge og den centrale person i efterværnsindsatsen, og 6) af den unge opleves som noget, der er frivilligt og kan udøves indflydelse på, er forudsætninger for at mere målrettede efterværnsindsatser kan påvirke den unge i positiv retning.
- Positive oplevelser af skolegang under og efter anbringelsen øger sandsynligheden for positive effekter socialt, materielt og personligt.
- Positive erfaringer med arbejde under og efter anbringelsen øger sandsynligheden for positive effekter socialt, materielt og personligt.
- Hvis den unge oplever positive erfaringer med skole og/eller arbejde øges sandsynligheden for at unge påbegynder en uddannelse. Opnåelse af kvalifikation gennem uddannelse øger sandsynligheden for, at den unge på sigt oplever et selvværd (mestring) og får en mere stabil økonomisk situation.
- Hvis den unge ikke opnår positive erfaringer med hverken skole, arbejde eller uddannelse under og efter anbringelsen, er der øget sandsynlighed for, at den unge fortsætter en normbrydende adfærd og/eller belastes af øvrige sociale problemer.
- Hvis den unge har positive erfaringer med ressourcegivende sociale netværk kan det være en beskyttende faktor selv under meget belastende forhold.

Nyt redskab til måling af kvalitet

SIP er et nyt værktøj, der skal styrke metodeudviklingen, kvalitetsudvikling og effektmåling på anbringelsesområdet

Interview med lektor Lars Skov Henriksen og adjunkt Maria Appel Nissen, Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Aalborg Universitet

Hvad er en god anbringelse?

Hvorfor lykkes nogle anbringelser?

Hvorfor går andre helt galt?

Der er stor politisk og faglig interesse i at finde svar på disse konkrete spørgsmål. Men de blaffer ofte i vinden, fordi ingen kan svare præcist på dem.

Dokumenteret viden

Det prøver forskerne i SIP at gøre noget ved. De arbejder med at udvikle værktøjer til at måle kvaliteten og virkningerne af indsatsen på de enkelte institutioner. Men det har ikke været nogen let opgave.

Grundidéen i projektet er at udvikle modeller for, hvordan man kan opstille mål for kvaliteten og effekten af indsatsen. Hensigten med det er at få en mere dokumenteret viden om, hvad der er afgørende for, om en indsats virker efter hensigten. Om hvem den virker for. Om hvad der virker i de enkelte sager. Og ikke mindst hvorfor indsatserne virker eller ikke virker.

- Det er vigtigt at få opstillet nogle mål, der giver nogle mere tydelige indikatorer for, hvordan det går med indsatsen i de enkelte sager. Derfor har vi også arbejdet meget med at identificere hvilke indikatorer, der har betydning for kvaliteten af indsatsen, siger lektor Lars Skov Henriksen fra Aalborg Universitet og tilføjer:

- Men det er faktisk ikke helt så let, som det lyder. For det første er det vanskeligt at opstille mål, der giver os rimeligt entydige indikationer for, hvordan det går den unge. Og for det andet gør det det vanskeligt, at der er så mange forskellige faktorer, der spiller ind i den enkelte konkrete sag. Og de er komplicerede at måle.

- Ja. Resultatet af en anbringelse er meget afhængig af mange forskellige faktorer. Hvad er problemet? Hvordan er den unges historie? Hvordan er familiens situation? Hvordan er samspillet med pædagogerne? Disse forhold er helt afgørende for, hvor meget institutionen kan gøre i det enkelte tilfælde, pointerer adjunkt Maria Appel Nissen.

Det er disse to forskere, der sammen med lektor Lars Uggerhøj har stået for udviklingen og den praktiske gennemførelse af projektet.

Tæt samarbejde med praksis

Det er karakteristisk for SIP, at værktøjet bliver udviklet og gennemført i et tæt samarbejde med de fagpersoner, som arbejder med de anbragte børn i praksis. Sådan er det ikke altid.

- Ofte bliver resultatmålinger igangsat hen over hovedet på de mennesker, det handler om, fordi personer udefra vil vide noget mere om effekten. Det kan typisk være politikere eller ledende embedsmænd. Vi har i høj grad inddraget praktikere i udviklingen og afprøvningen af projektet. Vi har arbejdet tæt sammen med praktikere fra

feltet, da vi skulle opstille de indikatorer, som er vigtige at måle på. Og det er helt afgørende, fordi fagpersonerne har en vigtig viden om, hvad der har betydning for, hvordan en anbringelse forløber. Ellers bliver det bare en akademisk øvelse, fastslår Lars Skov Henriksen.

- Det er nemlig meget vigtigt, at de valgte indikatorer er meningsfulde i forhold til den virkelighed, som både de anbragte og fagpersonerne oplever i hverdagen. Hvis ikke bliver resultaterne i den anden ende værdiløse, fordi de ikke kan bruges som udgangspunkt for at ændre praksis og dermed forbedre kvaliteten af indsatsen, siger Maria Appel Nissen.

Arbejdet vanskeliggøres også af, at indikatorerne både skal dække individniveauet, det vil sige den enkelte unge, og institutionsniveauet, det vil sige hvad der kendetegner den enkelte institution.

Metodeudvikling

Det konkrete udgangspunkt for SIP har været at udvikle metoder til at arbejde med måling af kvalitet og effekt i forhold til børn og unge, der er anbragt på døgninstitutioner og i socialpædagogiske opholdssteder. I øjeblikket undersøger forskerne, om udviklingsarbejdet i projektet kan bruges på andre typer af indsatser på det sociale område.

- Når man forsøger at overføre modellen til andre områder, er det vigtigt, at der tages højde for, at der kan være forskelle mellem forskellige indsatser. Omvendt kan man også formode, at der er fælles træk, når det handler om, hvad der har betydning for, om indsatsen fungerer, siger Maria Appel Nissen.

Derfor arbejder SIP med at videreudvikle metoderne til indsatser på sikrede døgninstitutioner for unge, psykisk syge unge og senhjerneskadede.

Ny viden på mikro- og makroplan

De to forskere håber, at metoden vinder frem på landsplan, således at den kan være med til at generere ny viden på anbringelsesområdet.

- Der er ingen tvivl om, at institutionerne vil få ny viden om de unge, de interviewer ud fra spørgeskemaerne. De får formodentlig også ny viden om deres egen institution og om medarbejderne syn på den enkelte unge. Så projektet er givet med til at udvikle ny viden på mikroplanet, siger Maria Appel Nissen.

- Ja. Og det er også med til at udvikle ny viden på makroplanet. Lidt generaliseret kan man sammenligne den viden, der bliver genereret på tværs af de enkelte institutioner, med de kommunale nøgletal. De enkelte institutioner får indsigt i, hvordan deres institution ser ud sammenlignet med andre institutioner, der måler indsatsen på samme indikatorer, siger Lars Skov Henriksen og tilføjer afslutningsvis:

- Og det giver dem et dokumenteret grundlag for at vurdere, om den pædagogiske indsats er tilfredsstillende. Eller om de skal ændre på deres daglige praksis for at højne kvaliteten.

4. Praksiserfaringer

Ud over deltagelsen i SIPs arbejdsgruppe og referencegruppe, har praksisområdet løbende været inddraget i projektet, ikke mindst i forbindelse med afprøvning af dataindsamlingsinstrumentet, men også til at medvirke til udviklingen og formuleringen af forankringen og implementeringen af projektet i praksis.

Sekretariatet var i 2005 ansvarlig for afviklingen af to mindre pilottests af de registreringskemaer, som Aalborg Universitet havde udviklet til SIP. Frederiksborg og Nordjyllands amter var på forhånd udvalgt til testamter for udviklingsarbejdet af SIP i 2005. I disse amter blev der gennemført én pilottest i foråret, og endnu en i efteråret 2005. Pilottestene blev afviklet i et samarbejde mellem testamterne, sekretariatet og de involverede døgninstitutioner og opholdssteder, hvor både ledere, medarbejdere og unge stillede sig til rådighed. Formålene med pilottestene var dels en kvalitets sikring af det udviklede dataindsamlingsmateriale, dels en afprøvning af de mest hensigtsmæssige dataindsamlingsmetoder.

Resultater af pilottest forår 2005

12 døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder deltog i pilottesten af de registreringskemaer, som vedrører den unges situation ved anbringelsens start og afslutning (resultater) samt anbringelsesforløbet's indsats. Hensigten med pilottesten var dels at identificere eventuelle forståelsesproblemer og vurdere, hvorvidt de lukkede svarmuligheder var relevante og dækkende, dels at afdække, hvordan skemaudfyldelsen var foregået, hvilket var særligt relevant i forhold til de unge.

Der blev gennemført opfølgende telefoniske evalueringssamtaler med ledere og medarbejdere fra de deltagende institutioner (respondent debriefing). Med de deltagende unge blev der gennemført ansigt-til-ansigt evalueringssamtaler på de deltagende institutioner. I alt deltog 24 ledere og medarbejdere og 9 unge.

Hovedresultaterne fra pilottesten kan opsummeres som følger:

- Nogle begreber og vendinger i skemaerne skulle præciseres eller erstattes af andre udtryk (bl.a. begreberne ”hjem” og ”ven”).
- En række supplerende spørgsmål blev foreslået (særligt i forbindelse med institutionsprofilen).
- Skemaerne blev opfattet som lange og tidskrævende, hvilket særligt blev set som et problem blandt kontaktpædagoger, fordi det tog tid fra arbejde med de unge.
- Tidspunktet for de unges udfyldelse af indskrivningsskemaet bør ikke ligge for tidligt (ikke før 14 dage efter indskrivning), fordi de unge har brug for at falde til inden de skal besvare spørgsmålene i indskrivningsskemaet, der flere steder er af personlig karakter.
- Kontaktpædagoger var i tvivl om, hvorvidt de brød tavshedspligten ved at udfylde skemaerne.
- De unges skemaudfyldelse kræver ofte tilstedeværelsen af en kontaktpædagog, hvilket skaber en problemstilling i forhold til pålideligheden af data: Er

pålideligheden mest truet, hvis den unge selv udfylder med besvær eller hjælpes af en pædagog?

- Flere kontaktpædagoger og unge var i tvivl om undersøgelsens formål.

Samlet set stillede denne pilottest en række spørgsmål med hensyn til at anvende SIPs dataindsamlingsinstrument i praksis. Det syntes påkrævet at sikre en intensiv og grundig formidling af projektet til såvel personale som unge, inden skemaerne skal udfyldes. Samtidig kræver projektet også en ledelsesmæssig opbakning således, at der afsættes den nødvendige tid til at udfylde skemaerne. Endelig blev det tydeligt i pilottesten, at personalet på institutionerne anså det for centralt at have adgang til de unges besvarelser samt at de unge i mange tilfælde ikke selv vil kunne besvare skemaer, fordi de for eksempel mangler læse- og forståelsesfærdigheder eller har koncentrationsbesvær. Dette kan gøre det nødvendigt at have en voksen til stede under skemaudfyldelsen. Dette udfordrer de unges besvarelsers pålidelighed, fordi de unge vil skulle udfylde skemaerne med bevidstheden om, at personalet på institutionen vil vide, hvad de har svaret.

Samtidig tydeliggjorde testen, at SIP kan få vanskeligt ved at opnå legitimitet i praksis, hvis ikke projektet har nogle kortsigtede anvendelsesmuligheder, dvs. for eksempel kan anvendes i forbindelse med planlægningen af indsatsen i forhold til de unge. Denne udfordring blev centralt for udviklingsarbejdet i SIP i 2006.

Resultater af pilottest efterår 2005

11 tidligere anbragte unge blev udvalgt til at deltage i pilottesten af opfølgningsskemaet, der vedrører effekterne af anbringelsen på længere sigt. De unge blev udvalgt på døgninstitutioner i Nordjyllands og Frederiksborg amter og indvilgede alle på forhånd i at deltage i testen.

Denne pilottest havde primært to formål. Det var at:

- afprøve, hvorvidt telefoninterviews i fremtiden kan anvendes som dataindsamlingsmetode i forbindelse med effektundersøgelserne i SIP, herunder at få viden om, hvorvidt telefoninterviews påvirker besvarelserne af personlige og følsomme spørgsmål.
- teste spørgsmålsrækkefølge, formuleringer, temaer mv. med henblik på at afdække eventuelle forståelsesproblemer.

Der blev gennemført telefoninterviews med 7 af de 11 unge. Én ung havde skiftet telefonnummer, mens tre unge ikke kunne træffes, hverken på de aftalte tidspunkter eller siden. Med så lille et antal respondenter er det naturligvis tvivlsomt, hvordan dette bortfald skal fortolkes. Det er dog tænkeligt, at problemer med at skaffe et gyldigt telefonnummer og at respondenter ikke overholder aftaler om interviews, kan være forhold, som er udbredt i relation til denne målgruppe som helhed. Kun undersøgelser med en mere repræsentativ respondentgruppe kan afsløre disse forhold.

For at afdække, hvorvidt telefoninterviews som metode overhovedet kan anvendes overfor denne målgruppe, blev der i prøveundersøgelsen anvendt et mindre om-

fangsrigt skema end det, som SIPs organisation producerede i efteråret 2005. Begrundelsen for at anvende et mindre skema var et ønske om i første omgang at mindske risikoen for træthedseffekter for alene at kunne fokusere på telefoninterviewet som metode til registrering.

På baggrund af de gennemførte telefoninterviews er der ikke grundlag for at afvise denne dataindsamlingsmetode. Interviewene havde en varighed på mellem 20 og 30 min. og forløb tilfredsstillende, også ifølge respondenternes egne udsagn. Der blev ikke hos nogen af respondenterne givet udtryk for, at nogle spørgsmål var for personlige eller følsomme. Alle spørgsmål blev besvaret.

Respondenterne blev i øvrigt bedt om løbende at forholde sig til forståelsesmæssige problemer i forbindelse med interviewet, ligesom de i den afsluttende respondent debriefing blev spurgt om deres forståelse af bestemte begreber og vendinger i registreringsskemaet.

Seminarrække

Sekretariatet afviklede fra april til november 2006 en seminarrække for personale på døgninstitutioner i Danmark. På seminarerne deltog også institutioner fra Oslo Kommune. Seminarrækken blev afviklet i et samarbejde med Peter Sabroe Seminarium i Århus. Temaet for seminarrækken var dokumentation og evaluering af socialt arbejde. Hensigten med at afvikle disse seminarer var dels at give personalet på de deltagende institutioner en mere grundlæggende forståelse af de muligheder og begrænsninger, som dokumentation af socialt arbejde indeholder. Denne forståelse skulle efterfølgende omsættes i forbindelse med SIP, som deltagerne skulle teste på deres institutioner.

Seminarrækken havde således til hensigt at give deltagerne den forståelse af SIP, som tidligere testdeltagere havde savnet. En sådan forståelse handler ikke blot om at give deltagerne en introduktion til SIP. Det er samtidig vigtigt også at sætte projektet ind i en evalueringsmæssig ramme, således at begrænsninger og styrker ved de metode- og evalueringsprincipper, som SIP baserer sig på træder tydeligere frem. Det var formålet med seminarrækken at give deltagerne en sådan forståelse, således at SIP efterfølgende kunne anvendes i deltageres praksis med en viden om, hvordan projektet var opbygget og udviklet og med hvilke ambitioner data indsamles.

Samtidig var det hensigten med testen af SIPs indsamlingsinstrument at blive klogere på, hvordan SIP mest smidigt kan implementeres i praksis. Dette indebar blandt at indsamle mere viden om, hvilke kortsigtede anvendelsesmuligheder af dataindsamlingsinstrumentet, der kan udvikles, således at SIP øger sin legitimitet blandt personalet på døgninstitutionerne.

Seminarrækken indledtes med et seminar i april måned, hvor deltagerne fik en introduktion til evalueringsmæssige udfordringer og muligheder i forbindelse med dokumentation af socialt arbejde generelt, samt til indholdet af SIP. Deltagerne testede efterfølgende indskrivningsskemaerne på en eller flere unge i deres respektive institutioner.

Dette seminar blev fulgt op af et seminar i maj måned, hvor deltagernes erfaringer med testen af indskrivningsskemaerne blev diskuteret. Temaet for dette seminar var, hvordan SIP kan anvendes i den praktiske hverdag. Dette seminar blev indledt med et oplæg fra Peter Sabroe Seminarium i Århus. Med udgangspunkt i dette oplæg og i de testede skemaer kom deltagerne med bud på, hvilke funktioner skemabesvarelsenerne kan udfylde i forhold til udredning af den unges problemer og ressourcer med henblik på planlægning af det socialpædagogiske arbejde.

Deltagernes vurderinger af skemaernes anvendelighed blev endvidere afvejet i forhold de forsknings- og evalueringsmæssige krav til de data, som skemaerne skal indsamle. Her er der ofte tale om modsatrettede behov. Hvor det for deltagerne var et udtalt ønske at have adgang til de unges besvarelser, idet disse oplysninger vurderedes at være relevante for institutionernes daglige arbejde, er dette et behov, som kolliderer med det krav om anonymitet for de unge i besvarelsenerne, som blev beskrevet i SIPs oprindelige udformning fra Aalborg Universitet.

Kravet om anonymitet udfordres desuden også af, at mange unge ikke selv kan udfylde skemaerne, men må have støtte og hjælp af en voksen. Dette var som nævnt også en erfaring fra pilottesten i 2005. Samtidig var det seminardeltagernes vurdering, at de unge har brug for at denne voksne er en person, de kender og har tillid til. Dette taler for, at en pædagog fra institutionen er til stede under de unges skemaudfyldelse. På baggrund af seminaret blev deltagerne enige om følgende anbefalinger i forbindelse med de unges skemaudfyldelse:

Hvem skal foretage evalueringen?

På hver institution, som deltager i SIP, skal der udpeges en intern evalueringsansvarlig. Denne person har for den pågældende institution ansvaret for:

- at registreringsskemaerne i SIP udfyldes rettidigt.
- at retningslinjerne for skemaudfyldelse iagttages.
- kommunikationen med SIPs sekretariat.

Den evalueringsansvarlige vil blive uddannet i at gennemføre interviewene, så processen bliver konstruktiv i forhold til den unges ophold på institutionen, og så de kan bruges i en forskningsmæssig sammenhæng. Sekretariatet for SIP vil være ansvarlig for afviklingen af uddannelsesforløb.

Hvordan skal besvarelsen foregå?

De unges besvarelse af registreringsskemaerne i SIP sker sammen med den evalueringsansvarlige. Hvordan udfyldelsen konkret foregår, afhænger af den unges egne kompetencer og personalets vurdering af hvilken udfyldelsesform, der vil være mest hensigtsmæssig i det konkrete tilfælde. Udfyldelsen kan i udgangspunktet foregå på to måder:

- Den evalueringsansvarlige læser spørgsmålene op, og den unge svarer.
- Den unge læser selv spørgsmålene og svarer med den evalueringsansvarlige siddende ved siden af.

En ensartet skemabesvarelse for alle deltagende unge er central for en vellykket og gyldig skemabesvarelse. Det er derfor afgørende, at besvarelse foregår i henhold til følgende retningslinjer:

- Den evalueringsansvarlige må i udgangspunktet alene læse spørgsmålene op for den unge.
- Den evalueringsansvarlige må komme med forklaringer på begreber og forståelsesproblemer.
- Den evalueringsansvarlige må ikke give forslag til svar til den unge eller diskutere den unges besvarelser under skemaudfyldelsen.

Det sidste er vigtigt for at sikre, at den unge svarer selvstændigt på spørgeskemaet.

Besvarelsen skal ske mellem 1-2 måneder efter den unges ankomst på institutionen, så den unge på den ene side er nået at falde til, mens personalets kendskab til den unge på den anden side stadig er relativt begrænset. Således kan personalet få gavn af besvarelsen i det videre udrednings- og planlægningsarbejde.

Hvordan kan den unge forberedes til besvarelsen?

Da spørgeskemaet omhandler emner, der vil være følsomme for mange af de unge, vil det være nødvendigt at forberede de unge grundigt på situationen. Dette vil også være vigtigt i forhold at motivere de unge til at deltage i skemabesvarelsen.

I dagene op til interviewet er det vigtigt, at den unge bliver informeret om interviewets formål og form samt mulighederne for opfølgning bagefter. Det er en væsentlig samtale om den unge, som den unge skal have mulighed for at indstille sig på.

For at skabe en seriøs tilgang til interviewet kan man sætte undersøgelsen ind i bredere ramme: Formålet med at skabe et bedre tilbud til anbragte unge. I dag mangler vi faktisk viden om, hvad de bedste tilbud er for hvilke unge, og derfor beder man alle anbragte unge om at deltage i undersøgelsen. Den unges bidrag er altså vigtigt.

Derudover bør man forklare, at der er tavshedspligt overfor familie, skole og andre udenforstående. Besvarelsen vil kun blive brugt i det interne arbejde på institutionen og ”til den unges fordel”. I den samlede undersøgelse vil man ikke kunne genkende den unge blandt de andre deltagere i undersøgelsen (anonymitet).

Selve besvarelsen af spørgeskemaet bør være en forholdsvist struktureret gennemgang af spørgsmålene frem for en generel diskussion af emnerne. Derfor bør man også forberede den unge på, at man under interviewet ikke kan gå i dybden med emnerne, men at der vil være mulighed for efterfølgende at tale tingene igennem.

Interviewet bør foregå i trygge rammer og i en god atmosfære, så både den unge og interviewereren føler sig tilpas.

Til de spørgsmål, der drejer sig om den unges mening og opfattelser, bør det pointeres, at den unge skal svare ærligt, og at der ikke er nogen svar, der er mere rigtige end andre. Det er den unges egen vurdering, der skal frem.

Hvordan kan der følges op på besvarelsen?

Efter interviewet anbefales det, at man er opmærksom på, om den unge reagerer anderledes end normalt og har brug for ekstra støtte.

En egentlig opfølgning kan være aftalt på forhånd alt efter den unges ønsker og behov. Ad denne vej vil der være mulighed for at uddybe problemstillinger, som er kommet frem gennem interviewet, så de ikke står ufortolkede. Desuden vil en opfølgning være en god anledning til at få en dialog i gang med den unge og derigennem give den unge indflydelse på sin situation. Dermed kan det indgå som en integreret del af det socialpædagogiske arbejde.

Opfølgningen vil kunne ske både med deltagelse af den evalueringsansvarlige og den unges kontakt- eller primærpædagog.

Hvordan kan den unges besvarelse bruges i den socialpædagogiske praksis?

Processen med at få den unge i dialog omkring sin situation og problemstillinger kan i sig selv være et mål, men derudover kan der også komme ny konkret viden om den unge.

Gennem de systematiske spørgsmål kan der afdækkes nye sider af den unges situation. I kombination med den unges reaktioner under selve interviewet samt opfølgningen kan det supplere og eventuelt revurdere den viden, man har om den unge.

For at denne viden skal komme den unge til gode, er det afgørende, at den evalueringsansvarlige deler sin viden med den unges kontakt- eller primærpædagog og det øvrige personale, der har med den unge at gøre. Det vil derfor være hensigtsmæssigt også i personalegruppen at lave opfølgninger på skemabesvarelsene.

Både i kontakten med den unge og internt i personalegruppen vil interview og opfølgning således kunne fungere som afsæt for en mere systematisk udredning og indsats overfor den unge.

SIP som kommunikationsværktøj

Seminaret i maj måned blev fulgt op af endnu et seminar i november måned. Forinden afviklingen af dette seminar havde deltagerne fået tilsendt udskrivningsskemaerne i SIP. Deltagerne testede efterfølgende disse skemaer på de samme unge, som der blev foretaget indskrivningsskemaerne på. Naturligvis stod alle disse unge ikke foran udskrivning, hvorfor testen fortrinsvis skulle betragtes som en ”statusmåling” for de unges udvikling.

På baggrund af udskrivningsskemaerne, som inden seminaret blev tilsendt sekretariatet, foretog sekretariatet en mindre beregning af de unges udviklingsforløb. Der forelå ind- og udskrivningsskemaerne på 8 unge. Det lille antal berettigede ikke til

egentlige statistiske analyser, hvorfor der alene var tale om en række simple beregninger af besvarelsener. Resultaterne af disse beregninger blev præsenteret for deltagerne på seminaret i november.

Temaet for dette seminar var, hvordan SIP kan fungere som kommunikationsværktøj med andre interessenter. Med udgangspunkt i resultaterne af testen blev det diskuteret, hvordan sådanne informationer kan bruges af institutionerne og af forvaltningerne eller myndighedsniveauet. Identifikationen af de unges udviklingsforløb vil være relevante for forvaltningssystemet som resultatdokumentation. Deltagerne var imidlertid også bekymrede for, at fortolkningerne fra forvaltningen på resultatdokumentation somme tider kan blive for simplificeret uden hensyntagen til særlige forhold i de enkelte anbringelsesforløb. Det var derfor et ønske fra seminardeltagerne, at nuanceringen i SIP blev bevaret.

Nuancerede oplysninger i SIP kan bruges af den enkelte institution i forbindelse med kommunikationen med forvaltningssystemet, fordi det heri vil ligge dokumentation af de individuelle betingelser for hvert anbringelsesforløb. Det vil derfor kunne danne grundlag for gå i dybden med et anbringelsesforløbs resultater og synliggøre, hvilke særlige forhold der kan have haft betydning for et opnået resultat.

Endvidere vil et højt nuanceringsniveau i dokumentationen også kunne danne grundlag for afviklingen af audits i SIP. Dette vil i den forstand også kunne fungere som forum for kommunikation mellem institutioner og forvaltning.

Set fra praksisfeltets synspunkt vil det således være et krav eller en forventning til SIP-projektet, at der lægges vægt på se dokumentation, målinger og forskningsresultater i deres rette sammenhæng. Det vil sige, at der holdes en høj faglig standard med hensyn til at gøre opmærksom på, hvad resultaternes grundlag er. Hvad målinger kan sige noget om. Og hvad de ikke kan sige noget om. Hvad opgaven og vilkårene for indsatsen har været osv.

Spørgsmålet har principielt vid rækkevidde. SIP projektet har bl.a. udgangspunkt i en udbredt opfattelse af at ”vi ved ikke, hvad der foregår”, og ”vi ved ikke, hvad der virker eller ikke virker i indsatsen anbringelsen af børn og unge”. Men udgangspunktet for denne antagelse er ikke neutral, det kommer an på hvem ”vi” er. Hvem manglen på viden er et problem for. Og hvad der gælder som gyldig viden. For praktikerne drejer det sig om at blive anerkendt eller underkendt for deres daglige indsats. Set i det lys er praktikernes krav til SIP projektet, at det kan bidrage til diskussion, vidensdeling, dokumentation og udvikling af en socialpædagogisk indsats, der kan anerkendes fra alle interessenters perspektiv.

Brugen af IT

I efteråret 2006 blev der i samarbejde med Team Online og det socialpædagogiske opholdssted Lindehuset i Odense afviklet en test af SIPs skemaer som en integreret del af Bostedsystemet. Det er et IT-system udviklet af Team Online for socialinstitutioners daglige arbejde i forbindelse med bl.a. journal- og dagbogsføring, målfast-

sættelse og aktiviteter. Lindehuset afprøvede skemaerne sammen med en ung anbragt på opholdsstedet.

Fra Lindehuset blev der bl.a. efterspurgt en grafisk fremstilling af skemabesvareelserne, som kan give personalet og den unge et let overskueligt overblik over besvarelsen. En sådan grafisk fremstilling kan eventuelt baseres på en simpel indeksberegning af nogle af indikatorerne, således at den unges problemer og ressourcer kan udtrykkes grafisk på en simpel måde.

En sådan grafisk fremstilling vil være med at give institutionerne en fornemmelse af, at skemaerne har nogle kortsigtede anvendelsesmuligheder i form af en konkret konklusion på den enkelte skemabesvarelse.

Interview

Udgangspunkt i virkeligheden

SIP projektet er et godt redskab til at kombinere effektmåling og pædagogisk udvikling, fordi det tager udgangspunkt i institutionens virkelighed

Interview med afdelingsleder Mette Malmberg, Døgncentret Skinnely, Aalborg Kommune

Er der nogen, der har talt med dig om at komme på døgninstitution?

Det er ét af de mange spørgsmål, der indgår i det spørgeskema, de unge skal svare på, når de bliver indskrevet på institutionen. Netop det spørgsmål fremhæver afdelingsleder Mette Malmberg fra Døgncentret Skinnely som et godt eksempel på, hvordan spørgeskemaerne kan være med til at sætte fokus på nogle af de faglige områder, som de ikke har været så opmærksomme på tidligere.

- Der er mange projekter, som handler om dokumentation, kvalitetsmåling og evaluering af indsatsen på døgnområdet. Det er godt, fordi det er vigtigt, at vi kan dokumentere og synliggøre effekten af vores indsats, siger Mette Malmberg og tilføjer:

- Men det er svært at udvikle nogle brugbare måleredskaber på vores område, fordi der er så mange forskellige faktorer, der har betydning for, om indsatsen lykkes eller ej. Derfor er vi også forsigtige med at sige, at SIPs spørgeskemaer bare kan give os svaret. For det tror vi ikke helt på. Men det er et godt og vigtigt skridt på vejen.

I den sammenhæng understreger afdelingslederen, at de endnu kun er i en afprøvningsfase, så deres grundlag for at vurdere spørgeskemaernes værdi er stadig meget spinkelt.

Afdækker problemstillinger

Men på nuværende tidspunkt kan Mette Malmberg se, at de kan bruge spørgeskemaerne til at afdække og synliggøre væsentlige problemstillinger i forhold til institutionens virkelighed. Det kan være problemstillinger, der udspringer af den pædagogiske praksis. Men det kan også være problemstillinger, som skyldes nogle mere overordnede organisatoriske eller politiske forhold. Og det er vigtigt at være opmærksom på i forhold til, hvordan den enkelte institution vil bruge den nye viden, der kommer ud af at køre processen igennem.

- Hvis problemstillingerne handler om, at vi ikke har været gode til at snakke med de unge om, hvordan det er at komme på døgninstitution, så har vi selv mulighed for at gøre noget ved det i forhold til vores pædagogiske praksis. Og hvis næste spørgerunde viser, at de unge stadig oplever, at vi ikke snakker nok med dem, så har vi et problem, vi skal have gjort noget ved. Det er den måde, vi kan bruge det på internt til at udvikle og styrke kvaliteten af vores faglighed, pointerer afdelingslederen.

God dokumentation

De unges svar kan også være med til at pege på nogle mere overordnede problemstillinger, som institutionen ikke selv umiddelbart kan gøre noget ved.

- Men så er det vigtigt, at vi bruge metoden til at få indsamlet og systematiseret de erfaringer, så vi har et dokumenteret grundlag for at tage nogle problemstillinger op i forhold til de administrative eller politiske beslutningstagere, understreger Mette Malmberg og tilføjer:

- Der er ingen tvivl om, at jo bedre vi er til at dokumentere vores problemfelter i forhold til beslutningstagerne, jo bedre kan vi argumentere for vores synspunkter. Og her har vi indtil nu ikke været så stærke, fordi vi ikke har arbejdet så systematisk med at dokumentere vores praksis. Det kan vi bedre gøre nu.

Udviklingspotentialer

Mette Malmberg oplever det som positivt, at de unge via spørgeskemaundersøgelsen kan være med til at pege på udviklingspotentialer.

- De unges udsagn kan være med til at gøre os skarpere på, hvad der fungerer godt i hverdagen. Og hvad der fungerer mindre godt. På den måde får vi som ledere og medarbejdere også her et mere dokumenteret grundlag for at se kritisk på os selv og diskutere os frem til, hvordan vi kan justere vores pædagogiske arbejde, så det i højere grad er i overensstemmelse med, hvad de unge ønsker og har brug for, siger hun.

Hun er til gengæld også opmærksom på, at det kan skabe frustrationer, hvis de ikke har mulighed for at gøre noget ved de problemstillinger, der bliver afdækket i undersøgelsen. Og det kan både være frustrationer hos de unge og medarbejderne.

Men hun forventer, at de som institution med større vægt kan argumentere for, at noget skal laves om, når de har fået implementeret spørgeskemaerne som en del af den pædagogiske praksis og dermed får en dokumenteret viden om, hvordan indsatsen virker på forskellige parametre.

Interview

Sætter ord på egne oplevelser

SIPs interviewskemaer giver de anbragte unge mulighed for at sætte ord på deres egen oplevelse af virkeligheden. Og det giver pædagogerne en mere nuanceret og detaljeret indsigt i de unges situation

Interview med pædagog Poul Løgstrup, Lindehuset, Amtscentret Oustruplund

Har du nogensinde oplevet eller været udsat for voldsomme overgreb?

Sådan lyder spørgsmål 32 i indskrivningsskemaet til den unge. Svaret kan give anledning til en intens og følelsesladet samtale – hvis det er et ja.

Det har pædagog Poul Løgstrup oplevet:

- Jeg vidste simpelthen ikke, at den unge havde været udsat for fysisk vold i sit hjem. Det har ikke stået nogle steder i hans papirer, så derfor kom det bag på mig, at han svarede ja.

- Men det var rigtig godt, fordi det gav anledning til at få snakket om, hvordan han har oplevet de ting, der er sket i hans barndomshjem. Hvad det har betydet for ham. Man kan sige, at det spørgsmål var med til at prikke hul på en stor byld, hvor han fik mulighed for at sætte ord på sine følelser og oplevelser. Og det er vigtigt for at kunne komme videre i tilværelsen, pointerer han.

Begrænsede erfaringer

Poul Løgstrup er i Lindehuset, der er en afdeling under for otte unge med sociale- og følelsesmæssige problemer i alderen 17 – 23 år. Lindehuset er en del af Amtscentret Oustrupgård, der efter 1. januar 2007 hører under Region Midt.

Han har afprøvet skemaerne sammen med fire kollegaer fra andre afdelinger. De har tilsammen afprøvet 10 skemaer, men af tidsmæssige årsager har de kun haft mulighed for at afprøve et udskrivningsskema. Der er kun én ung, som har forladt institutionen i den periode, hvor de har afprøvet skemaerne. Derfor er deres erfaringer begrænsede, men de har alligevel gjort sig nogle tanker om, hvad de kan bruge interviewskemaerne til.

Ny viden

Det er Poul Løgstrups oplevelse, at indskrivningsskemaet er godt til at få mere viden om de unge. Spørgsmålene er formuleret på en sådan måde, at de giver mulighed for at få et bredere kendskab til den enkelte unge.

- Vores problem er, at de unge ikke er lige godt beskrevet, når vi får dem fra kommunerne. Derfor er min erfaring, at dialogen omkring skemaerne giver os en række informationer om den unge, der er nye for os. Og det giver os lejlighed til at stille uddybende spørgsmål, så vi kan trænge dybere ind i de problemstillinger og dermed være med til at bearbejde den unges situation, siger pædagogen og tilføjer:

- Vi kan bruge den nye viden til at udarbejde en mere detaljeret og målrettet handleplan, som i højere grad tager udgangspunkt i den unges situation. Og det kan vi kun gøre, hvis vi har et kendskab til den enkelte unges reelle situation.

Bedre udslusning

Selv om de kun har afprøvet et udskrivningsskema, så vurderer Poul Løgstrup og hans kolleger, at de også er meget brugbare – især i forhold til at sætte fokus på, hvordan den unge selv oplever sin situation, når han eller hun skal videre i tilværelsen.

- Jeg synes, at udskrivningsskemaet giver os et bedre overblik over, hvor problematikkerne ligger set fra den unges egen synsvinkel. Vi har altid nogle idéer om, hvad der skal til, for at vi kan iværksætte den bedst mulige udflytning, men det er ikke altid, at de stemmer overens med, hvad den unge synes, påpeger Poul Løgstrup og fortsætter:

- Så det er vigtigt, at den unge får mulighed for at sætte ord på, hvor han eller hun selv føler sig svag eller usikker. Det kan vi så tage udgangspunkt i det, når vi planlægger udslusningen.

Egne ord på virkeligheden

Generelt set oplever Poul Løgstrup, at interviewskemaerne er et godt redskab for de unge til at sætte deres egen ord på, hvordan de oplever virkeligheden. Og det er med til at give pædagogerne et mere nuanceret indblik i den enkelte unges situation.

- Interviewskemaerne giver os som pædagoger mulighed for at få en helt anden dialog med de unge, fordi vi kommer meget dybere ned i problemstillingerne, end vi plejer. Vi tvinger de unge til at forholde sig til sig selv ved at stille nogle meget konkrete spørgsmål om deres familie, venner, skole samt egne stærke og svage sider. Og det skaber et godt udgangspunkt for dialogen, understreger pædagogen.

Han oplever så, at det er forskelligt, hvordan de unge reagerer i interviewssituationen.

- Nogle af de unge kan køre sådan et skema igennem på 10 minutter uden at reflektere ret meget over de enkelte spørgsmål. I andre tilfælde kan vi snakke i flere timer. Det afhænger meget af, hvordan den enkelte unge er som person.

- Derfor er det også vigtigt, at vi som professionel styrer interviewet og udfylder skemaet, så den unge kan bruge sin energi og koncentration på at forholde sig til spørgsmålene. Det har vi i hvert fald gode erfaringer med, pointerer han.

Positiv oplevelse

Poul Løgstrup har generelt en positiv oplevelse af at arbejde med interviewskemaerne. De er et godt redskab til at skabe en dialog med den enkelte unge, og den nye og mere nuancerede indsigt i den enkelte unge, som interviewene giver, kan han bruge til at kvalificere og målrette den pædagogiske indsats over for den enkelte unge.

På grund af tidsfaktoren har det endnu ikke været muligt for ham og kollegaerne at få erfaringer med udskrivningsskemaet. Dermed har de endnu heller ikke nogen resultater, de kan fremlægge. Men han ser frem til, at de på den måde også kan dokumentere, at arbejdet med interviewskemaerne øger kvaliteten af den pædagogiske indsats.

5. Samarbejde med Oslo Kommune

SIPs sekretariat i Kvalitetsafdelingen, Århus Amt fik i løbet af udviklingsprocessen af projektet en henvendelse fra Oslo Kommune, som ønskede at deltage i udviklingen og implementeringen af projektet i kommunens egne institutioner.

Samarbejdsaftale

Der blev derfor i foråret 2006 indgået en samarbejdsaftale mellem Oslo Kommune og Kvalitetsafdelingen, Århus Amt, som udløb med udgangen af 2006. Oslo Kommune har som en del af denne aftale deltaget i seminarrækken i SIP i 2006 og har endvidere deltaget i pilottesten af skemaerne i SIP. Oslo Kommune ønsker fortsat at deltage i udviklingsarbejdet af SIP og håber at kunne implementere projektet i sine institutioner.

Endvidere har der været kontakt mellem Kvalitetsafdelingen og det norske Børne- og Familieministerium, der også har udtrykt interesse for SIP. I efteråret 2006 besøgte repræsentanter fra ministeriet Kvalitetsafdelingen for at høre mere om projektet.

Interview

Gode erfaringer

Oslo Kommune har samarbejdet med Århus Amt om at tilpasse og afprøve SIP projektet i Norge. Deres første spæde erfaringer er gode, så de forventer, at projektet kan være med til at øge kvaliteten af indsatsen over for de unge og styrke fagligheden på institutionerne

Interview med specialkonsulent Anne Natrud, Barne- og familieetaten, Oslo Kommune

I Norge har de nogle af de samme diskussioner omkring vurderingen af kvaliteten og effekten af indsatsen på anbringelsesområdet som i Danmark. Men de har ikke fået udviklet nogen brugbare værktøjer til, hvordan institutionerne kan måle indsatsen. Derfor blev Barne- og familieetaten i Oslo Kommune meget interesseret, da de hørte om SIP projektet.

- Vi har gennem flere år haft et godt og tæt samarbejde med Kvalitetsafdelingen i Århus Amt, hvor vi diskuterer og udveksler erfaringer i forhold til socialt arbejde. Da vi hørte om dette projekt, blev vi meget interesseret i at få det afprøvet i Norge, siger specialkonsulent Anne Natrud.

I foråret 2006 indgik de en aftale om, at Oslo Kommune skulle oversætte og tilpasse skemaerne fra SIP projektet til norske forhold og afprøve dem i praksis. På nuværende tidspunkt har de gennemført 10 interview med indskrivningsskemaet. De har endnu ikke haft mulighed for at afprøve udskrivningsskemaet, men det gør de i den kommende tid.

Fagligt velfunderet

Anne Natrud ser det som en stor styrke, at projektet er så fagligt velfunderet.

- Mange målemetoder er meget generelle og ikke udviklet specifikt til det, de skal måle på. Fordelen ved SIP projektet er, at det er udviklet specifikt til at måle indsatsen for en konkret og afgrænset målgruppe. Det er med til at gøre denne model helt speciel, siger Anne Natrud og tilføjer:

- Desuden er det en stor styrke, at den er udviklet i samarbejde med forskere fra et universitet. Det betyder, at modellen har et teoretisk udgangspunkt, men den er alligevel meget konkret og anvendelig i det daglige arbejde. Det er et flot udtryk for, hvordan forskere og praktikere kan samarbejde og få et brugbart resultat ud af det. Hun synes også, det er meget inspirerende, når forvaltninger og fagpersoner kan bruge hinandens metoder og udveksle erfaringer på tværs – også af landegrænser.

- Det har været et meget stort arbejde at udvikle disse værktøjer, så der er ingen grund til, at vi laver det samme arbejde, når vi sagtens kan bruge projektet her i Norge ved blot at tilpasse problemstillingerne og formuleringerne til norske forhold, siger hun og tilføjer:

- Så håber jeg bare, at vi også kan give noget tilbage til vores danske kollegaer på et andet tidspunkt.

Lidt anden metode

I processen med at tilpasse metoden til danske forhold, har nordmændene justeret på måden at gennemføre interviewene på. I modsætning til den måde, som projektet fungerer på i Danmark, har nordmændene valgt at etablere en arbejdsgruppe bestående af personer fra de enkelte institutioner, som følger op på projektet. Gruppen består af projektstyrere, fagkonsulenter og miljøterapeuter. Og det er fagkonsulenterne og miljøterapeuterne fra de enkelte institutioner, som foretager interviewene med de unge.

- Vi har valgt at gøre det på denne måde for at sikre kvaliteten bedst muligt. Vi mener, det giver de mest valide resultater, når interviewene bliver gennemført så ensartet som muligt, siger specialkonsulenten og tilføjer:

- Samtidig vurderer vi, at pædagogerne i forvejen har meget travlt med det daglige arbejde med de unge, så de skal ikke belastes med yderligere krav og opgaver. De skal fokusere på at optimere den pædagogiske indsats i forhold til den enkelte unge. Desuden arbejder nordmændene systematisk med at udvikle interviewmetoderne for at sikre en højere grad af ensartethed i interviewene, fordi det giver de mest troværdige resultater.

- Vi har udarbejdet et sæt retningslinjer for, hvordan interviewene skal foregår i forhold til spørgeteknik, de fysiske rammer, tidsrammer og så videre. Desuden optager vi interviewene på video og analyserer dem efterfølgende for at sikre kvaliteten af interviewene. Det er en vigtig del af metodeudviklingen hos os, pointerer hun.

Positivt modtaget

Anne Natrud fortæller, at metoden er blevet positivt modtaget på de institutioner, der har været med i afprøvningen. Det skyldes ikke mindst, at den har været med til at sætte fokus på den pædagogiske faglighed frem for på det at måle resultaterne.

- Ved at indføre metoden tvinger vi de enkelte institutioner til at formulere sig om deres tilbud og målgrupper. Det giver ofte anledning til nogle gode faglige diskussioner, når de skal være konkrete og sætte ord på sig selv.

- Jeg er ikke i tvivl om, at de faglige diskussioner har stor betydning for, hvordan den enkelte institution udvikler sig på det pædagogiske område. En øget faglighed bevidsthed og interesse er ofte drivkraften i forhold til at sætte gang i udviklingsprojekter, påpeger hun.

En anden forklaring på institutionernes positive modtagelse er, at Barne- og familie-etaten har gjort et stort arbejde for at informere de involverede parter grundigt i projektet, før de gik i gang. Det var et stort arbejde, men set i bakspejlet er specialkonsulenten glad for, at de gjorde det på den måde. Det har været med til at bane vejen for implementeringen af projektet i praksisfeltet.

Store perspektiver

Den eneste anke Anne Natrud har mod metoden er, at det varer så længe, inden de kan se resultaterne af indsatsen. Men hun er ikke i tvivl om, at de kommer.

- Jeg synes, der er store perspektiver i denne metode, fordi den kombinerer effektmålingen med udvikling af pædagogikken. Det er lige det, vi har brug for, siger hun afslutningsvis.

6. Nye projekter i SIP

Kvalitetsafdelingen i Århus Amt, der efter 1. januar 2007 overgår til Region Midtjylland som Center for Kvalitetsudvikling, har i efteråret 2006 iværksatte tre nye projekter inden for SIP-rammen. Der er tale om et projekt for sikrede institutioner (SIP-sikret), et projekt for psykiatrinære døgninstitutioner for unge (SIP-psykiatri) og et projekt for personer med senhjerneskade i permanente botilbud (SIP-senhjerneskade).

Alle fire projekter i SIP deler således en fælles metodisk platform, men er alligevel vidt forskellige projekter, idet de hver især baserer sig på en særegen programteori. Den er udviklet til de særlige betingelser, som gør sig gældende for hvert projekt og med inddragelse af forskellige fagfolk på hvert område. SIP-projekterne er således evalueringsmetodisk ens, men programteoretisk forskellige. De tre nye projekter udviklet i et samarbejde med Institut for Sociologi, Sociale Forhold og Organisation ved Aalborg Universitet og arbejdsgrupper bestående af fagfolk fra det pågældende område.

SIP-sikret

En anbringelse på en sikret institution må betragtes som et betydeligt indgreb i et ungt menneskes liv. Alligevel har der indtil for nylig ikke været tradition for at stille spørgsmålstejn ved, hvordan sådanne anbringelser virker. En ekspertgruppe om ungdomssanktionen nedsat af Socialministeriet har i 2005 konkluderet, at der generelt mangler dokumentation for, om anbringelse af unge på institutioner er den rette løsning, herunder anbringelse på sikrede institutioner.

Samtidig er antallet af pladser på landets sikrede ungdomsinstitutioner steget betydeligt i de senere år. I perioden fra 1996 til 2006 er antallet af pladser på sikrede institutioner steget fra 42 til 116. Det er næsten en tredobling af antallet af pladser. Hver plads kostede i denne periode i gennemsnit 1,6 mio. kr. ifølge Amtsrådsforeningen. Der er altså en ikke ubetydelig udgift forbundet med anbringelserne på sikrede institutioner.

Af disse grunde synes det relevant at interessere sig for, hvad indsatsen på de sikrede institutioner består i, og hvad effekterne af anbringelserne er. Socialministeriets ekspertgruppe anbefalede i relation hertil, at der udvikles instrumenter, der kan bruges til at dokumentere og følge op på den socialpædagogiske indsatsbehandling i ungdomssanktionen, udvikle kvaliteten af behandlingen samt måle effekterne af denne. Ekspertgruppen henviser i denne forbindelse direkte til Det Sociale Indikatorprojekt vedrørende sikrede institutioner (SIP-sikret), som i sammenhæng med SIP-åben, forventes at kunne imødekomme disse anbefalinger.

Det er således af flere grunde væsentligt at skaffe mere viden om indholdet og resultaterne af indsatsen på sikrede institutioner. Det er ønsket med SIP-sikret at udvikle et koncept, der kan udfylde behovet for mere viden på området.

Målgrupper

SIP-sikret omfatter alle unge, der er blevet anbragt på en sikret døgninstitution i Danmark. Anbringelsesgrundlaget på de sikrede institutioner kan bunde i syv forskellige årsager. Anbringelsen kan forekomme når:

- det er påkrævet for at afværge, at den unge skader sig selv eller andre.
- det i en indledende iagttagelsesperiode er absolut påkrævet for at tilvejebringe et grundlag for det videre socialpædagogiske arbejde.
- det på baggrund af den indledende iagttagelsesperiode skønnes påkrævet at fortsætte socialpædagogisk behandling i sikret afdeling.
- i stedet for varetægtsfængsling.
- opholdet er led i afsoning.
- opholdet er idømt foranstaltning.
- der er tale om udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark..

Fra den 1. juli 2001 blev det muligt at idømme unge lovovertrædere under 18 år en ungdomssanktion (straffelovens §74a) på en af landets syv sikrede ungdomsinstitutioner (Justitsministeriets Forskningsenhed, august 2005). Anbringelsen på den sikrede institution kan ske som fase 1 af ungdomssanktionen. Ungdomssanktionen er en struktureret og kontrolleret socialpædagogisk behandling som den unge skal gennemgå over en periode på 2 år. Den første fase af ungdomssanktionen sker i sikret regi, og dermed som en del af målgruppen for dette projekt. Fase 2 og 3 består af ophold i åben institution og et udslningsforløb (Justitsministeriets Forskningsenhed, oktober 2004). Unge i ungdomssanktionens fase 2 og 3 er omfattet af SIP-åben.

Overordnede målsætninger

Der vil imidlertid ikke alene være tale om et målingsinstrument af resultaterne af anbringelser på sikrede institutioner. Dataindsamlingen må tage udgangspunkt i den praktiske hverdag på de sikrede institutioner og dermed være relevant for det sociale og socialpædagogiske arbejde. Endvidere må resultaterne af dataindsamlingen føres tilbage til praksisområdet med henblik på læring og kvalitetsudvikling. Formålet med SIP-sikret er således både at måle og dokumentere indsatsen på sikrede institutioner og foranstalte metode- og kvalitetsudvikling på området, til gavn for praksis på institutionerne og for de unge, som er anbragt der.

De overordnede mål med SIP-sikret er at:

- måle og dokumentere indhold, kvalitet, resultater og effekter af den sociale og socialpædagogiske indsats på sikrede institutioner.
- medvirke til kvalitetsudvikling og metodeudvikling af indsatsen på de sikrede institutioner, og at styrke arbejdet med at beskrive, begrunde og dokumentere disse indsatser.
- skabe grundlag for målrettede og kvalificerede evaluerings- og forskningsindsatser på området gennem en systematisk dataindsamling.
- kunne sammenligne indsats, resultater og effekter mellem forskellige sociale og socialpædagogiske indsatstyper over tid.

SIP-psykiatri

Hvert år har hen ved 10% af en børnepopulation psykiske problemer, der kræver forskellige former for bistand. For de flestes vedkommende er det problemer, der forholdsvis let lader sig løse, men for en lille gruppe er problemerne så svære eller komplicerede, at det er nødvendigt med behandling på psykiatriske afdelinger i sundhedsvæsenet eller i socialpsykiatrien.

Siden midten af 1990'erne har der været en stigende politisk opmærksomhed omkring området for psykisk svage børn og unge. Det har ført til en udvidelse af kapaciteten både indenfor sundhedssektoren og den sociale sektor. På det sociale område har ønsket været at oprette flere døgninstitutionspladser, og derfor blev der i psykiatriaftalen fra 1997-2000 bevilget 80 mio. kr. i tilskud til etablering af nye pladser. I psykiatriaftalerne for 2000-2002 og 2003-2006 har børne- og ungeområdet igen været et særligt indsatsområde, dog med stigende fokus på kvaliteten af indsatsen frem for udvidelse af kapaciteten alene.

Samtidigt med at kapaciteten er blevet udvidet er der kommet en øget efterspørgsel på psykiatriske tilbud, herunder også de socialpsykiatriske. En del af forklaringen ligger i store børneårgange i 1980'erne og 1990'erne. Der er dog ikke noget der tyder på, at den øgede efterspørgsel kan forklares med en øget sygelighed.

Døgnanbringelse af børn og unge er blandt de mest omfattende indgreb indenfor socialpsykiatrien. Men selvom der i stigende omfang bruges ressourcer på institutionsanbringelse har man kun en begrænset viden om, hvilken indvirkning institutionsophold har på de unge. I en tværministeriel udredning af tilbuddene til psykisk svage børn og unge, efterspørges der således systematisk erfaringsopsamling og forskning indenfor det socialfaglige område. Som ved det sociale område i øvrigt er der således et behov for viden om, hvilke strategier der giver de bedste resultater. Derfor er det relevant at interessere sig for, hvad indsatsen på de psykiatrinære institutioner for børn og unge består i, og hvad effekterne af anbringelserne er.

Målgruppen

Målgruppen for SIP- psykiatri omfatter unge mellem 14 og 18 år, som er anbragt på psykiatrinære døgninstitutioner. Med psykiatrinære døgninstitutioner menes døgninstitutioner for unge, der har så store psykiske problemer, at de ikke kan bo hjemme, og hvor der er et socialpsykiatrisk tilbud kombineret med skoletilbud, værksted eller lignende. Dermed vil målgruppens unge falde ind under §67, stk. 2 i lov om social service. Unge, der under institutionsopholdet fylder 18 år, vil desuden kunne fortsætte i undersøgelsen, indtil de udskrives.

Denne afgrænsning ekskluderer følgende unge fra målgruppen:

- Unge med ”normbrydende adfærd” som primær henvisningsårsag, herunder unge som anbringes på baggrund af §67, stk. 1 i lov om social service.
- Unge med intelligens betydeligt under normalområdet (mental retardering), med påvist hjerneskade eller med forbigående stress-, angst- eller tvangstilstande.
- Unge alene med fysiske handicap.

- Unge anbragt på sikre institutioner.
- Ikke døgnanbragte unge under 14 år.

Overordnede målsætninger

Det er ønsket med SIP-psykiatri at udvikle et koncept, der kan udfylde behovet for mere viden på området. Konceptet indebærer udvikling af måleinstrumenter der registrerer, hvordan forskellige typer unge klarer sig i forskellige behandlingstilbud og afhængigt af deres forløb, familiemæssige baggrund, mv. Dermed er der lagt op til en nuanceret måling, der afspejler kompleksiteten på området.

Ud over at dokumentere resultater for den socialfaglige indsats er det afgørende, at de udviklede måleinstrumenter kan hjælpe med at kvalificere det daglige arbejde med de unge. På kort sigt skal institutionerne kunne drage nytte af måleinstrumentet i deres i udrednings- og planlægningsarbejde. På længere sigt vil generaliserede resultater på tværs af institutioner og behandlingsformer kunne føres tilbage til institutionerne, hvor de kan indgå i en faglig fortolkning og derigennem bidrage til kvalitetsudvikling. Formålet med SIP-psykiatri er således både at måle og dokumentere indsatsen på psykiatrinære institutioner og foranstalte metode- og kvalitetsudvikling på området, til gavn for praksis på institutionerne og for de unge, som er anbragt der.

De overordnede mål med SIP-psykiatri er at:

- måle og dokumentere indhold, kvalitet, resultater og effekter af den sociale og socialpædagogiske indsats på psykiatrinære institutioner for unge.
- medvirke til kvalitetsudvikling og metodeudvikling af indsatsen på de psykiatrinære institutioner, og at styrke arbejdet med at beskrive, begrunde og dokumentere disse indsatser.
- skabe grundlag for målrettede og kvalificerede evaluerings- og forskningsindsatser på området gennem en systematisk dataindsamling.
- kunne sammenligne indsats, resultater og effekter mellem forskellige sociale og socialpædagogiske indsatstyper over tid.

SIP-senhjernesgade

Et betydeligt antal personer oplever hvert år følgerne af en erhvervet hjernesgade enten på egen krop eller som pårørende til en person, der pludselig rammes af hjernesgade.

En erhvervet hjernesgade opstår som regel uventet og efterlader derfor de implicerede i en situation, som de ikke er forberedte på eller har gjort sig overvejelser omkring. For nogle hjernesgade-ramte betyder hurtig indgriben og genoptræning, at de kan genoptage en tilværelse tæt på den de havde inden ulykken, slagtilfældet, eller andet. Men for en gruppe er skaderne på hjernen for omfattende til at tilværelsen nogensinde kommer til at være som før. For denne gruppe betyder den erhvervede hjernesgade, at det må opgives at bo i eget hjem, og at man derfor må skabe sig en tilværelse på en bo-institution. Mulighederne for at skabe en tilværelse for sig selv

eller sin pårørende på en bo-institution efter en irreversibel hjerneskade er derfor vigtige.

Bo-institutioner for senhjerneskadede er i dag indrettede efter lokale amtslige eller kommunale forskrifter, og der findes ikke standarder på området på landsplan. Det er således oftest et lokalt formuleret og funderet arbejde, der udføres på de forskellige institutioner.

Det synes derfor relevant at undersøge, hvad indsatsen på boenhederne består i, hvilke tiltag der foranstalles samt om sammensætningen af målgruppe og tilbud er hensigtsmæssig. Da der på bostederne i vid udstrækning arbejdes tværfagligt vil både socialpædagogiske, ergo- og fysioterapeutiske samt plejerelaterede indsatser kunne indgå i undersøgelsen. Endelig vil en sikring af en fælles faglig udvikling indenfor feltet med udgangspunkt i fælles erfaringer kunne skabe baggrund for en kvalitetsudvikling på de enkelte boenheder.

Antallet af erhvervede hjerneskader er hvert år ca. 15.000 af meget forskellig sværhedsgrad, og der menes at leve ca. 60.000 personer med erhvervet hjerneskade i Danmark. Et ikke ubetydeligt antal mennesker oplever derfor følgerne af en hjerneskade. Erhvervet hjerneskade fordeler sig på apopleksi (blodprop eller blødning i hjernen), traume (trafikulykker) og andre årsager (infektioner, svulster, iltmangel).

På trods af høje omkostninger ved opretholdelsen af døgninstitutionspladser for senhjerneskadede er der kun en begrænset viden om, hvilken indvirken specialiserede institutionsophold har på den senhjerneskadedes livskvalitet. Det er derfor ønskværdigt, at der foretages en systematisk erfaringsopsamling, der kan skabe grundlag for yderligere forskning på området.

Der er således flere grunde til at søge viden om indholdet og resultaterne af indsatsen på landets bo-institutioner for senhjerneskadede. Det er ønsket med SIP-senhjerneskadet at udvikle et koncept, der kan udfylde behovet for mere viden på området. SIP-senhjerneskadet vil indeholde målingsinstrumenter, der registrerer den enkeltes udbytte af institutionsopholdet, her bredt forstået som den livskvalitet den senhjerneskadede har.

Målgrupper

SIP-senhjerneskadet omfatter personer mellem 18 og 45 år, der er henvist til en bo-institution for senhjerneskadede (Lov om social service §108) efter endt rehabiliteringsforløb på et af landets neurocentre. Som udgangspunkt inddrages personer med alle typer af senhjerneskade, men på grund af aldersgrænsen vil der være færre med apopleksi end i gruppen af senhjerneskadede som helhed.

Denne afgrænsning ekskluderer personer:

- i afgrænsede genoptræningsforløb eller midlertidige pladser.
- der kun deltager i dagtilbud.
- under 18 år eller over 45 år.

Det kan drøftes, hvorvidt personer uden pådraget hjerneskade, der er anbragt på bo-institutionerne, skal inddrages i målgruppen (f.eks. sclerose-ramte).

De senhjerneskadede er forskellige både, hvad angår typen af hjerneskade, og hvor svær hjerneskaden er. For at sammensætte en målgruppe, hvor det er meningsfuldt at sammenligne forløb og resultater, kan det komme på tale at udelukke personer, der fysisk/mentalt er så svage, at de er ude af stand til at have nogen form for kommunikation med deres omgivelser. Det kan blive vanskeligt at måle disse personers livskvalitet ud fra et socialpædagogisk perspektiv.

Gruppen af senhjerneskadede vil dog fortsat indeholde meget forskellige typer hjerneskader, spændende fra nedsat fysisk funktionsevne til store mentale problemer. Den endelige afgrænsning af målgruppen vil ske i samarbejde med projektets arbejdsgruppe.

Dataindsamlingen må tage udgangspunkt i den praktiske hverdag på bo-institutionerne for senhjerneskadede og dermed være relevant for det socialpædagogiske, ergo- og fysioterapeutiske samt plejerelaterede arbejde. Endvidere må resultaterne af dataindsamlingen føres tilbage til praksisområdet med henblik på læring og kvalitetsudvikling. Formålet med SIP-senhjerneskadet er således både at måle og dokumentere indsatsen på bo-institutioner for senhjerneskadede og foranstalte metode- og kvalitetsudvikling på området, til gavn for praksis på institutionerne og for de personer med senhjerneskade, som er anbragt der.

De overordnede mål med SIP-senhjerneskadet er at:

- måle og dokumentere indhold, kvalitet, resultater og effekter af den socialpædagogiske, ergo- og fysioterapeutiske samt plejerelaterede indsats på bo-institutioner for senhjerneskadede.
- medvirke til kvalitetsudvikling og metodeudvikling af indsatsen på bo-institutioner for senhjerneskadede og at styrke arbejdet med at beskrive, begrunde og dokumentere disse indsatser.
- skabe grundlag for målrettede og kvalificerede evaluerings- og forskningsindsatser på området gennem en systematisk dataindsamling.
- kunne sammenligne indsats, resultater og effekter mellem forskellige indsatstyper over tid. Her vil den enkelte beboers livskvalitet som mål være relevant.

7. Litteratur

Dahler-Larsen, Peter (2003): ”Opskrift på virkningsevaluering”, ”Idegrundlaget bag virkningsevaluering” og ”Om at overvinde forhindringer i virkningsevaluering” i P. Dahler-Larsen og H. K. Krogstrup: *Nye veje i evaluering*. Systeme, s. 51-79, 96-112, 137-144.

Egelund, Tine & Anne-Dorthe Hestbæk (2003) *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. Socialforskningsinstituttet.

Krogstrup, Hanne Kathrine (2003) *Evalueringsmodeller*. Systime.

Mehlbye, Jill & Peter Rhode (2004) *Unge i døgnanbringelse – indsats og resultatdokumentation* FOKUS.

Møller, Simon Skovgaard & Marie Appel Nissen (2006): ”Når virkeligheden ikke altid er evident”, i *Uden for nummer*, 7. årg., nr. 12, s. 4-21.

Nissen, Maria Appel (2005) *Arbejdsrapporter til Det Sociale Indikatorprojekt 2005*. Kvalitetsafdelingen, Århus Amt.